

SZAKDOLGOZAT

KOVÁCS ORSOLYA GABRIELLA

2009.

BUDAPESTI GAZDASÁGI FŐISKOLA
KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI KAR
NEMZETKÖZI KOMMUNIKÁCIÓ SZAK

Nappali tagozat

Távol-Keleti Interkulturális Menedzsment szakirány

PANDADIPLOMÁCIA

KÍNA DIPLOMÁCIÁJA AZ ÓRIÁSPANDÁK JEGYÉBEN

Készítette: Kovács Orsolya Gabriella

Budapest, 2009.

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés, témaválasztás indoklása	2
I. 1. Példák az állatajándékozásra	4
I. 2. Érdekességek a pandákról	6
I. 3. Az óriáspanda, mint béke nagykövete	9
II. Kína diplomáciai története	13
II.1. Az ókori Kína	13
II.2. Kínai közékor	17
II.3. Kínai újkor	21
II.4. Mao Ce-tung kora	24
II.5. Kapunyitás politikája	27
III. Japán-Kína viszony	30
IV. Pandaipari átalakulás	41
IV. 1. Hong-Kong	45
IV. 2. Kivételes ajándékozás	47
IV. 2.1. Óriáspanda, mint „államon belüli” ajándék?	50
IV. 3. Ausztrália, az új várományos	53
IV. 4. Szingapúr	55
V. Tudományos diplomácia	57
VI. Utószó	61
VII. Forrásjegyzék	62

I. Bevezetés, témaválasztás indoklása

Kínában eltöltött egyetemi tanéveim alatt fogalmazódott meg bennem, hogy Kína diplomáciájáról szeretném írni a szakdolgozatomat. Ennek okaként az egyetemi életem sokszínűsége szolgált. Felvetődött bennem a kérdés, hogy rajtam kívül mért olyan kevés az európai ösztöndíjasok száma? Mi lehet ennek az oka?

Elnézve a diákok származásának eloszlását arra következtettem, hogy Kína akár gazdasági akár politikai megfontolásból, tudatosan rendezi kapcsolatait a többi országgal. Szakdolgozatomban Kína külkapcsolatainak alakulását egy különleges szempont alapján követem végig, mégpedig a nagy népszerűségnek örvendő óriáspandák ajándékozásán keresztül. Ki ne szeretné őket, hiszen természetükből fakadóan nagyon szimpatikus állatok, más részről Kína nemzeti értékét képviselik az alacsony populációjuknak köszönhetően, és ezt Kína nem felejt el elégszer hangsúlyozni. Az ottani téli szünetben lehetőségem nyílt egy Kínát felfedező általános kirándulásra. Itt talált rám a máig nem lankadó óriáspanda iránti rajongásom. Hazatérésemkor feltettem magamnak a kérdéseket: vajon mért nincs Magyarországon óriáspanda? Mért pont Bécsig kell mennünk, ha a hozzánk legközelebb lakó állatot szeretnénk megcsodálni?

A válaszokat Kína roppant érdekes külkapcsolati érdekrendszere adja meg, amit legjobb tudásom és széles kutatások alapján szeretnék felszínre hozni.

Kína zseniális diplomáciai érveire számomra abban fejeződik ki, hogy ezt az emberi természethez oly közel álló különleges állatot felhasználva elégíti ki a számára hasznot hozó külkapcsolatok iránti szükségét. Természetesen más erőforrásokhoz hasonlóan, az óriáspanda sem egy kimeríthetetlen forráskészlet, nem minden országnak juthat belőle, mint ajándék.

Dolgozatom első részében szeretnék rávilágítani Kína ajándékozásainak okaira, majd a második fejezetben Kína diplomáciai múltjából átvezetve a harmadik fejezetben térek át Ázsia két legerősebb országának egymással való viszonyára, azaz Japán-Kínára.

Kínát a rohamos gazdasági fejlődésének köszönhetően sokan vádolják azzal, hogy erőszakosan világhatalomra törekszik. Véleményem szerint, Kína hatalomra törekvése nyilvánvaló, de nem értek egyet azzal, hogy ezt az egész világra értené. A Távol-Keleten viszont egyre inkább kirajzolódik a vezető hatalommá válás iránti vágyakozása. Ezért témám egy fő részét Japán és Kína viszonya adja, pont azért, mert Japán leghagyása jelentené Kínának az abszolút elsőséget.

A negyedik fejezetben szeretném kibontani az állatajándékozás eredményeit, sikerességét illetve az ajándékozás átalakulását egy prosperáló üzletággá. Ugyancsak itt lesz szó azokról az országokról, akik nemrég kaptak Kínától óriáspandát különböző politikai okokból.

Az ötödik részben végül az állatvédelem nemzetközi tudományos összefogásáról és ennek eredményeiről írok.

Köszönettel tartozom Dr. Gbúr Ádám és Dr. Dominik Gyula konzulenseknek, illetve Dr. Salát Gergelynek, akik bátorítottak és nagyban segítettek ebben a nem mindennapi téma feldolgozásában.

I. 1. Példák az állatajándékozásra

Kínában az első államközi állatajándékozásra a Tang-dinasztia uralkodása idején, a VII. században találunk példát. Ekkor Vu cö-tien kínai császárnő ajándékozta meg a japán udvart egy óriáspandával.

Az egzotikus állatok állami ajándékozása később Ázsián kívül is tért hódított. A különleges állatfajok három forrásból jelentek meg Európában: diplomáciai ajándékként, hadizsákmányként illetve a nagy földrajzi felfedezések eredményeiképp. A két utóbbi forrás tárgyalása nem tartozik szakdolgozatom témájához.

A ritka állatokat fellelésük nehézsége teszi lenyűgöző diplomáciai ajándékká.¹ Az ajándékozó elismerését és békés szándékait hivatott jelképezni az ajándékozott felé.

Nagy Károly frank király a 8. század végén majmokat és elefántot kapott ajándékba a bagdadi kalifától.

III. Henrik norvég és francia uralkodóktól jegesmedvét és elefántot, míg a német-római császártól három oroszlánt kapott ajándék gyanánt. Az állatok királya különösen kedves volt az akkori uralkodók számára. Ezt bizonyítja, hogy három oroszlánt választottak az akkori- és mindmáig megegyező- királyi címerbe.

A magyar királyi udvar sem maradt messzi tájon honos állatvilág nélkül. Oroszlánt Nagy Lajos király kapott Nápolyból. Bonfini beszámolójából kiderül, hogy Mátyás király is büszkélkedett oroszlánokkal, amiket a Velencei Köztársaság juttatott neki.

Qa'it Bay mameluk szultán két okból küldött egy zsiráfot a régóta egy ilyen rendkívüli ajándékra vágyakozó Lorenzo Medicinek 1486-ban. A firenzeiekkel szándékozott kereskedelmi kapcsolatok élénkítése mellett politikai jellegű viszonzást várt. Az egyiptomi mameluk szultanátust a török fenyegette, a teljes erőbedobású támadástól azonban az ottomán szultánságon belüli hatalmi viszály visszatartotta. Mehmet szultán halálát követő trónviszályból két fia közül II. Bajazid került ki győztesen, Dzsem pedig többszöri trónvisszahódító próbálkozás után a francia királyi udvarhoz menekült. A mameluk uralkodó Dzsem kikérést és Egyiptomba való áthelyezését azért találta fontosnak, hogy ezzel Bajazidot távol tartsa. Lorenzo ebben segített, felvette a kapcsolatot Anna királynéval és kérte, hogy szállítsák Dzsemet Kairóba. Anna beleegyezett a zsiráfért cserébe, azonban az állat még Firenzében kitörte a nyakát.

---

¹ Marina Belozerskaya: The Medici Giraffe and other tales of exotic animals and power, Hachette Book Group, New York 2009.

Egy Hanno nevű fehér elefántot X. Leó pápa kapott beiktatására² ajándékkul I. Mánuel portugál királytól. A felbecsülhetetlen értékű ajándék mögött alighanem a király fűszerszigeteken való kereskedelmi kizárólagosságra törekvése állt. Nemsokára az új gyarmatok megszerzése iránti vágy további ajándékot hozott a pápának. Mánuel király az egyiptomi szultántól kapott rinocéroszt szánta neki a nemes cél elérése érdekében több egzotikus állat kíséretében. Útközben az orrszarvút szállító hajó kikötött Marseille-ben, ahol I. Ferenc francia király megcsodálta ezt a különlegességet. Továbbindulva az eredeti cél felé bekövetkezett a tragédia, a hajó a januári tengeren elsüllyedt. Eközben a spanyolok is készültek ajándékkal az egzotikus állatokat kedvelő pápának, akinek a kegye elengedhetetlen volt a felfedezett és a még fel nem fedezett területek portugálok és spanyolok közötti felosztását rögzítő tordesillasi egyezmény újratárgyalásához.

A Mediciek Katalin révén 1533-ban beházasodtak a francia királyi családba. VII. Kelemen pápa a frigy létrejöttét ösztönzendő pazar ajándékokat cserélt a francia családdal. A pompás aranytárgyakat és drágaköveket a francia király egy oroszlánal viszonzta.

Diplomáciai ajándékként érkezett továbbá egy csimpánz Indiából III. György brit király részére 1764-ben. IV. György egy zsiráfot kapott az egyiptomi pasától. A Királyi Család a közelmúltban is néha gazdagodik egy-egy különleges állattal. Anna Hercegnőnek egy barna szibériai medve jutott a szovjet vezetőtől, Bulganintól. II. Erzsébet Királynő Brazíliában tett állami látogatása során két lajhárt kapott ajándékba. András herceg 1961-es gambiai látogatását követően egy krokodilfiókával térhetett haza. Beatrix holland királynő lovat ajándékozott II. Erzsébetnek.

Az 1864-ben megalapult mai nevén Fővárosi Állat- és Növénykert Xántus János igazgató taktikusságának köszönhetően egy zsiráffal gazdagította a gyűjteményt. Erzsébet császárnő budapesti látogatása alatt alkalmat talált elmondani, hogy a schönbrunni kerttel ellentétben a pesti állatkertben még nincs zsiráf. A császárnő rövidesen lehetőséget adott az ügyes vezetőnek, hogy válasszon a bécsi foltos nyakorjánok közül egyet. Ferenc József császár pedig 35 állatot ajándékozott a pesti állatkertnek.

---

² Silvio A. Bedini: The Pope's Elephant, Penguin Group USA, 2000.

I.2. Érdekességek a pandákról

Dolgozatom témájául szolgáló értékes állat, pontos nevén az óriáspanda megkülönböztetendő a tudósok által előbb megismert és pandának elnevezett kispandáktól más néven vöröspandáktól.³ Az utóbb említett mosómedveféle- annak ellenére, hogy nem áll rokonságban- sok közös tulajdonságot tudhat magáénak az óriáspandákkal. Ezek közül a közös élőhely és fajuk veszélyeztettsége a legfontosabb.

Kínai neve 大熊猫 (ta hsziungmao) nagy macskamedvét jelent, ahol a „nagy”, ugyanúgy, mint a magyar elnevezésében az „óriás” a két pandafaj között való megkülönböztetés célját szolgálja. A macskaszerűséget jó fáramászási képességének és rés alakú pupillájuknak köszönhetik.

Az óriáspanda, más néven bambuszmedve az egykori dél-kínai kelet-kínai, Mianmar és Észak-Vietnám határához közeli élőhelye mára körülbelül Közép-Kína hat hegyi vonulatának húsz különálló erdőrésszre korlátozódott. Ennek oka, az egyre gyorsabb ütemű erdőirtás a fakitermelés, a lakosság elegendő mennyiségű szántóföldhöz való jutása és az új lakóterületek létrehozása érdekében. Műholdas felvételek kimutatták, hogy az óriáspanda 1974 és 1989 között a már lecsökkent élőhelyének felét elvesztette.⁴ A kényszer hatására 1200 méter magas rideg, eldugott területekre szorult populáció- a téli álmot nem alvó óriáspanda a hideg hónapokban 400 méterrel lejjebb vándorol - viszonylag biztonságban van a vadászok elől, élőhelyüket immár nemzetvédelmi területté nyilvánították. Azonban más súlyos veszély leselkedik rájuk: az izoláció. Szaporodási nehézségük fő okát a rezervátumok közötti hatalmas távolságok jelentik, aminek köszönhetően egyre nagyobb a beltenyészet, aminek következményeként az egyedek egyre alacsonyabb fokú genetikai sokszínűséggel rendelkeznek, ami csökkenti a faj túlélési esélyét. A bambuszmedvék egyébként se szaporodnak nagy sikerrel, az ivarérettséget körülbelül nyolcadik életévükre elérő és húsz éves korukig termékeny állatok szaporodási időszaka évi két-három napra esik. Fél éves vemhesség után a nőstény életet ad kölykének. Kivételes esetben születhetnek ikrei is, de ilyenkor csak egyet nevel fel. A csupán 90 grammot nyomó kölykök három hónapon keresztül nem látnak, és a csupas, halvány rózsaszínű bőrük csak egy hónap után veszi fel a fekete-fehér foltokat. A tehetetlen, gyámoltalan kölykök egy évig élnek anyatejen és három évig élnek anyjukkal. Ebből kiszámítható, hogy egy nőstény élete folyamán öt-nyolc kölyköt tud világra hozni és felnevelni.

---

³ Theresa Greenaway: Amazing Bears, Dorling Kindersley Limited, London, 1992.

⁴ WWF Species fact sheet: Giant Pandas, Switzerland, 2006.

Fajuk veszélyeztettségének tényezői közé tartozik az oly gyakran bekövetkező környezeti katasztrófák, mint a 2008. májusi szecsuaíni földrengés, ami 66 óriáspanda halálát okozta. Emellett a nagy panda élelemforrásának 98%-át adó bambuszerdőket ért károk jelentették a nehézséget. Ahhoz, hogy elkerüljék a végzetes következményt, a helyi lakosok az amúgy is nehezen megközelíthető hegyvidéket ellátták annyi bambusszal, ami épp szükséges volt, így csupán pár példány halt éhen a természetes környezetében élő közel 1200 állatból. Az óriáspandák életét tovább nehezíti, hogy a 25 bambusz fajtából csak 4-5-öt fogyasztanak. Mint minden bambusz, periodikusan virágzik és pusztul el, körülbelül egy évet vesz igénybe, hogy újra kihajtszon és akár húsz évet is, ahhoz hogy egy pandapopulációt képes legyen eltartani. A bambuszerdők kipusztulása 1975-ben közel 138 példány éhenhalásáért volt felelős, míg 1983-ban megelőző intézkedéseknek köszönhetően csak 14 egyed esett áldozatul. Az óriáspandának az emberiség egyre növekvő ütemű terjeszkedése miatt nincs lehetősége új területekre vándorolni, új bambuszlelőhelyet keresvén.

Az óriáspanda a ragadozók rendjébe tartozó emlős, fogazatát tekintve húsevő, azonban ragadozó szokásai nincsenek. Kutatók szerint ez az állat gyenge látásának és lomhaságának tulajdonítható a vadászatra való alkalmatlansága. Azonban az állat emésztőrendszere magas tápértékű húshoz szokott, a bambusz pedig nehezen emészthető, kis tápértékű növény. Az óriásmedvék ezért naponta több mint 12 órát kell táplálkozással töltenie, hogy bevigye a szükséges napi húsz kilogrammnyi élelmet a szervezetébe.⁵ Növényevő szokásukhoz a mancsuk is alkalmazkodott az idők során és az öt ujjuk mellé nőtt egy csontkinövés, amit hüvelykujjként tudnak használni, így tudják a bambuszt biztosan fogni.

Az orvvadászok különös veszélyt jelentenek az óriáspandákra, hiszen egyetlen pandaprémért akár ötvenezer amerikai dollár is ütheti a markukat. A kínai kormány különösen komolyan vette az állatok ily méltatlan pusztítását, és halálbüntetést szabott ki a prémvadászokra. A törvény egészen 1997-ig volt hatályban, azóta tíz év börtönbüntetés jár a vadászoknak.

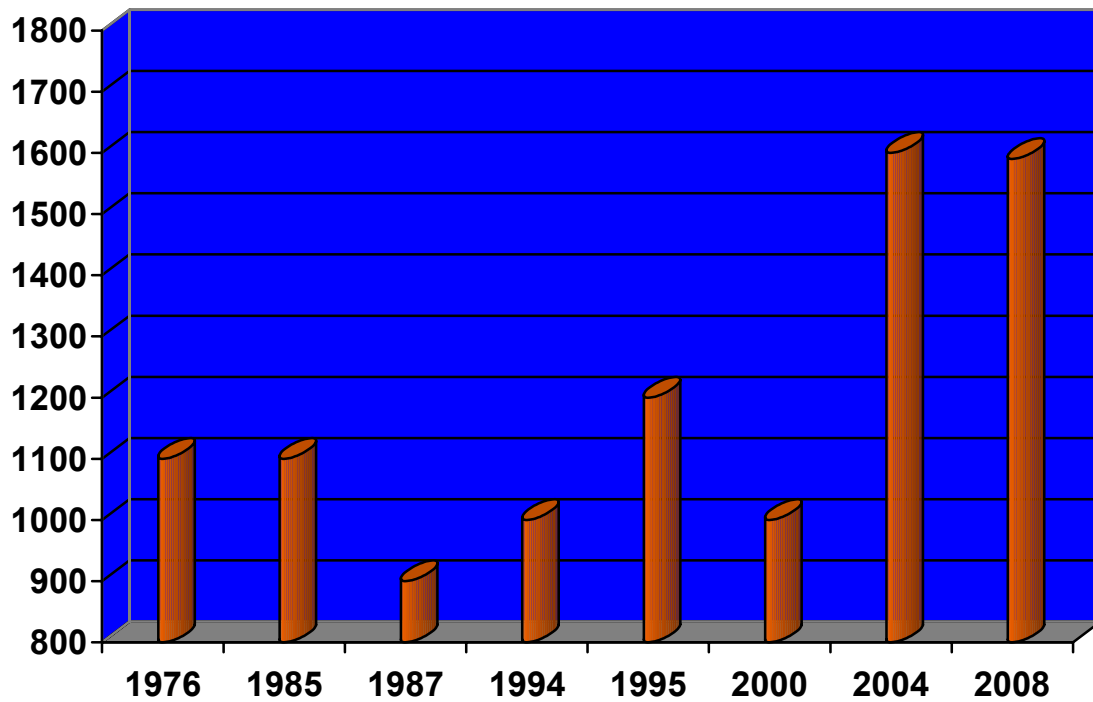
A súlyos büntetések mellett a kormány a néptájékoztatásra is nagy hangsúlyt fektet, ugyanis, ha az emberek megértik, hogy egy kihaló félben lévő állatról van szó, sokkal inkább talán segíteni fogják az életben maradását, mint gyilkolni. A jelenlegi növekvő létszámú populáció igazolja az elgondolás helyességét. Az 1950-es években létesült a legelső rezervátum, azóta 56 működik sikeresen Kína területén. A rezervátumok kutatói tevékenységet is végeznek, az óriáspanda mesterséges megtermékenyítésének lehetőségeit kutatják. Személyes tapasztalatom a Wolong rezervátumban alátámasztja a komoly munkát, amit évi több száz

---

⁵ Dagmar Schratte, Regina Pfistermüller, Eveline Dunzl Herausgeber: Der Grosse Panda, Schönbrunner Tiergarten GesmbH, 2008.

kínai és külföldi önkéntes segíti.

*Vadon élő óriáspandák
száma (db)*

Forrás: Close up in black and white, Living Planet Starbridge, S. 2000

Focus 2004 c.: Giant panda numbers are up. Focus (World Wildlife Fund) ,2004

State Forestry Administration of China <http://www.forestry.gov.cn/>

Jianghong Ran, Beibei Du and Bisong Yue : Conservation of the Endangered giant panda *Ailuropoda melanoleuca* in China: successes and challenges, Cambridge University Press, 2009

I.3. Az óriáspanda, mint béke nagykövete

Boldog pandatulajdonosok, avagy azok az országok, amelyek óriáspandát kaptak

Az óriáspanda a sárkány mellett Kína nemzeti büszkeségének jelképe, a Kínai Népköztársaság által rendezett első nagyszabású nemzetközi sportesemény, az 1990-es Ázsiai Játékok, majd a 2008-as Nyári Olimpia kabalafigurája. A különleges állatnak különleges szerepet tulajdonítanak, úgy, mint a filozófiai yin-yang elmélet megtestesítője, hiszen fekete-fehér bundája és túlon túl nyugodt természete végett a harmónia szimbólumának tartják. Az óriáspanda írásos forrásokban háromezer évvel ezelőtt jelent meg, mint misztikus erővel rendelkező lény, aki természeti katasztrófák, gonosz szellemektől óvta meg a népet. Az óriáspanda három hullámban érkezett a messzi Nyugatra. Első ízben a Kínai Népköztársaság alapítása előtt nyugati orvvadászok vittek először (elejtett) állatot hazájukba. A második, 1953-tól 1982-re datálható időszak jelentette a dolgozatom témáját adó „pandadiplomácia” korszakát. A harmadik szakasz a „Pandai pari átalakulás” című fejezetemben taglalt 1990-es évektől kezdődő nemzetközi összefogást igénylő tudományos-kutatói program.

Diplomáciai eszköz lehet, minden, ami befolyásolni tudja két ország kapcsolatát, Kína olyan egyedülálló „eszközt” választott diplomáciai céljai elősegítésére, ami kizárólag Kínában található, az óriáspandát. Sikeres diplomáciai feladat ellátására való lehetősége tudományosan megalapozott. Konrad Lorenz zoológus szerint azon állatok, amelyek kisbabákra hasonlítanak, szimpátiát váltanak ki az emberi lényből, hiszen ösztönünk az utódainkkal való foglalkozásra sarkall.⁶

A császárkorból egy feljegyzés ismert, miszerint 685-ben Wu cö-tien Tang császárnő egy óriáspandapárt ajándékozott a japán udvarnak hetven pandabundával egyetemben, trónra lépése alkalmából. Korábbi történészek még úgy tudták, hogy az ajándékozott állatok jegesmedvék, de később egy Hu Jin Chu nevű óriáspanda-szakértő rávilágított, hogy a jegesmedvék Kínától több ezer kilométerre élnek, ezért az ajándékozott medvék csakis óriáspandák lehettek.

Mao Ce tung uralkodása alatt, a hidegháború kései szakaszában, amikor a Szovjetuniót

---

⁶ Simon Osborne: Hands off the pandas, The Independent, London, 2009. szeptember 23.

egyértelmű veszélynek találták, újra felevenedett a politikai gesztus értékű ajándékozás. 1957 és 1982 között 23 darab óriáspandát osztottak szét kilenc országnak, elsőként a Szovjetunió, majd Észak-Korea, Amerikai Egyesült Államok, Japán, Franciaország, Nagy-Britannia, Németország, Mexikó és Spanyolország kapott egy-egy óriáspandát.

Ezek közül az Egyesült Államoknak való 1972-es ajándékozás a leghíresebb, ami a pingpong-diplomáciaként elhíresült két ország közötti 1949 óta két évtizedes szünetet követő kapcsolatfelvételt követte egy évvel. Richard Nixon elnök egy pandapárral térhetett haza pekingi látogatásából, név szerint Ling-Linggel és Xing-Xingel, Peking ezzel jelezte a nyugattal való békülékenység iránti vágyát. Az ajándékba kapott állatok ünnepélyes keretek között a Washingtoni Állatkertben kaptak új otthont. Évről évre látogatók millióit vonzotta a medvepár, akik öt kölyökkel örvendeztették meg a nagyérdeműt, azonban a fogság következtében egyik kicsinyük se élt tovább pár napnál. Ling-Ling 1992-ig élt, ezzel ő a leghosszabb életű fogságban tartott óriáspanda Kína területén kívül. A csodálatos ajándékot Nixon egy pénzmatulok párral viszonzta a kínai félnek. A Washingtoni Nemzeti Állatkert kurátora, Lisa Stevens elmondása szerint: „Tudjuk, hogy az óriáspanda különleges diplomáciai jelentőséggel bír, az Egyesült Államok és Kína közötti barátság jelképe.”⁷ A barátság kölcsönösségét legutóbb a pusztító szecsuanai földrengéskor lehetett érzékelni, amikor az amerikai óriáspandarajongók adományokkal és jelképes örökbefogadással támogatták a wolongi rezervátumot.

A Szovjetunió kapott elsőként óriáspandát Maótól 1957-ben, amit két évre rá egy An An névre hallgató példány követte. A kínai-szovjet viszonyt 1949-től mellérendeltség jellemezte a kölcsönös segítségnyújtási és barátsági szerződés jegyében, ami Szovjetuniót Kína szövetségesevé emelte, és felelősséget kapott a nemzeti béke fenntartásában, a technológia fejlesztésében és a segélynyújtásban. Kína viszonzásképp egy óriáspandát adott Szovjetuniónak. Azonban később a koreai háborúba való szovjet belekényszerítés a nagy veszteségek miatt ellenérzéseket váltott ki kínai részről.

A londoni állatkert összesen 12 óriáspandát tartott gyűjteményében. Először 1938-ban egyben Európába is először- érkezett öt foglyul ejtett példány az állatgyűjteménybe véletlen folytán. Egy német kereskedő által foglyul ejtett kölyökmedve a Pekingi Állatkertből várta az Egyesült Államokba való szállítását, azonban az 1958-as washingtoni rendelet értelmében semmilyen kereskedelem nem létezhetett a maoista Kínával. Így a kommunista árunak számító kölyköt Nagy-Britanniának sikerült eladni 12.000 fonttért. 1958-ban érkezett tehát

---

⁷ Du Guodong: Giant Pandas envoys of friendship in 30 years of China-U.S. relations, Xinhua News Agency, 2009. január 2.

Chi Chi nőtény a Londoni Állatkertbe, akit a kínai féllal nem létező kapcsolat miatt az egyetlen elérhető fajtársához kellett vinniük, a korábban említett moszkvai An An-hoz pároztatni. Ez ügyben Desmond Morris a Londoni Állatkert akkori kurátora tárgyalt a szovjetekkel, akik meg voltak győződve annak bizonyosságáról, hogy mindez egy besúgói művelet kezdete. Saját elmondása szerint, ravaszul megpróbálták rászedni, hogy egy titkos gyár terveit ellopja, és így jutassák a híres Lubianka börtönébe.⁸ Szerencsére nem sikerült végzetes hibát ejtenie, így a következő évben küldhették Chi Chi-t Moszkvába, azonban a kísérlet eredménytelennek bizonyult. Ráadásul, egy kínai külügyi tisztségviselő intő jellegűen megjegyezte, hogy Ming Ming Moszkvába való küldése fontos eredményeket hozhat a kínai-szovjet vita elmélyítésében.⁹

1969-ben újabb próbát tettek a pároztatásukkal, ezúttal a londoni helyszínen ismét eredménytelenül. A brit történelem leghíresebb óriáspandájának 1972-es halálát követő űrt Jia Jia és Jing Jing töltötte be, akik 1974-ben Edward Heath brit miniszterelnök Kínába való látogatásának voltak a jutalmai, amiket London két fehér rinocérosszal hálált meg. Jing Jing 1985-ben elpusztult, ezután Jia Jia a mexikói állatkertbe került, hogy pározzon a nőtény Tohuival.

Ming Ming nőtényt 1991-ben kérték kölcsön a chengdui tenyésztő központból, amit négy évre adtak Londonnak. Bao Bao, a berlini óriáspanda, miután párja elpusztult, két éves időtartamra Ming Ming mellé került.¹⁰ E próbálkozás se bizonyult sikeresnek, sőt ellenkezőleg, a két állat gyakran került egymással összetűzésbe, így történt, hogy Kína visszakérte Ming Minget.

A Koreai Népköztársaság 1965-ben és 1980-ban összesen öt állatot kapott. Szövetségességi viszony kötötte össze Kínával, és egymás oldalán harcoltak a koreai háborúban az amerikai imperializmus ellen.

Japán 1972-ben kapta Lan Lan nőtényt, és Kangkang hímét, majd 1980-ban egy újabb nőtényt, Huanhuan, őt követte 1982-ben Feifei. Franciaország 1973-ban lett Yan Yan és Li Li tulajdonosa. 1974-ben Tian Tian és Bao Bao Németországba érkezett. Mexikó 1975-ben Yingyinget és Beibeit kapta ajándékba. Spanyolország 1978-ban jutott óriáspandához, Shao Shao és Qiang Qiangon keresztül.

2005-ig a fent említett pandák a kicsinyeikkel együtt elpusztultak, jelenleg hét példány él fogságban, állami ajándékként: két állat Japánban, három példány Mexikóban, kettő pedig

---

⁸ Julie Carpenter: Panda-monium, The Daily Express, 2009.

⁹ Kate McGeown: China's panda ambassadors, BBC News, May, 2005.

¹⁰ J.Barrington-Johnson: The Story of London Zoo, Robert Hale Ltd, 2005.

Németországban.

Az állami ajándékot kapott kilenc ország közül az Amerikai Egyesült Államok a legerősebb világhatalom, Franciaország és Nagy-Britannia pedig az ENSZ Biztonsági Tanácsának állandó tagjai. Japán és Németország gazdaságilag a világ második illetve harmadik legfejlettebb országa. Kína következetesen történelmi szövetségeseinek és világhatalomoknak ajándékozott óriáspandáiból. Valószínűtlen azonban, hogy egy fejlődő vagy egy középhatalom – leszámítva Spanyolországot és Mexikót – hasonló ajándékban részesüljön.

Az állatvédő szervezetek rossz szemmel nézik az amúgy is kihalás fenyegette állatfaj országhatáron túli ajándékozását és szomorúan konstatálják, hogy az idegen fogságban élő állatok az eredetnél is alacsonyabb születési aránnyal rendelkeznek.

A Kínai Népköztársaság is felismerte az állatokat fenyegető veszélyt, és Mao uralkodása után csak kivételes esetekben használták fel állami ajándékként. Azonban előtérbe került az állatok profitorientált kihasználása, ugyanis igen nagy summáért cserébe szinte akárki vásárolhat a ritka állatból természetesen csak limitált időtartamra. Emellett tenyésztési és biológiai kutatás céljára adják őket bérbe. Az új üzleti érdekeltségű tendenciáról a negyedik fejezetben számolok be részletesebben.

II. Kína diplomáciai története

II.1. Az ókori Kína

Kína diplomáciájának egy vetületéről gondolkodni elengedhetetlen Kína történelmének alapos ismerete nélkül. Nemcsak azért, mert ötezer éves múltja tekint vissza és mérhetetlenül gazdag kulturális örökségekben, hanem mert ez az egyetlen magaskultúra, ami fennmaradt és nem vesztett súlyából, mint Görögország vagy Egyiptom. Kína azonos ókori önmagával. Amit, még nagyon fontosnak tartok megemlíteni, hogy a kínaiak bár elvesztették évezredekig tartó korai fölényüket (1800-ban még a világ ipari termelésének 1/3-át adta) a barbár népekkel szemben, meg van bennük a képesség, arra, hogy visszaszerezzék ezt. Közel hatszáz évnyi elnyomás után újra jelentkeznek a vezető pozícióért, miközben visszafogott, de dinamikus külpolitikát folytat, túlterjeszkedési igények nélkül, mindig a békére törekedve. Ez európai szemmel nézve nehezen érthető, azonban Kína történelmi és filozófiai háttérismeretének birtokában belátható a világ legnépesebb országának törekvése.

Történelmi áttekintésemben törekszem Kína külkapcsolatait elemezni, ezen belül főleg az előző fejezetben felsorolt állami ajándékot kapott államokkal való viszonyát.

A nyugati lineáris történelmi szemlélettel szemben a kínaiak ciklikus felfogása rend és anarchia állandó váltakozásában mutatkozik meg, ahol egy dinasztia jelentett egy ciklust. A kínai felfogás szerint az Égtől származik az uralkodó megbízása az ország kormányzására, aki jólétet támaszt, viszont a dinasztia utolsó tagjai már nem ennek a célnak tesznek eleget így uralkodásuknak az Ég által megbízott parasztok felkelés során vetettek véget, majd másik „Ég Fia” került megjelölésre. Császárkorról i.e. 221-től i.u. 1911-ig beszélünk. A lakosság 95%-át magában foglaló Belső-Kína földrajzilag elzárt a külvilágtól, csak egyetlen útvonal kötötte össze a külvilággal, a Selyemút. Ez az elszigeteltség jelentős mértékben meghatározta a világképüket, amit legjobban talán Kína elnevezése szemléltet: a magyar átírás szerinti Csung kuo 中国 (ez 1912-től, a köztársaság megalapításától számít Kína hivatalos országnevének) mai írásmódjának első karaktere szerint az univerzumot négyzet alaprajzú földnek tekintették, aminek betetőzője a középpontot jelentő Sarkcsillag tengelye körül forgó kerek Ég. Azt gondolták ugyanis, hogy a helyes „Közép ország” fordítással szemben „Középső-ország”-ot

jelent, tehát a birodalmuk jelenti a világot, azaz mindent, ami az Ég alatt van. Az utóbbi nézet azért vált általánossá, mert a politikai konzervativizmusukhoz és szándékos elszigetelődésükhöz a Világ Közepe elképzelés magyarázatul szolgált. Az eredeti „Középország” elnevezésnek azonban csak a többi nemezettől való megkülönböztető szerepe volt, magát Kínát jelentette. A korai írott forrásokból kiderül, hogy a kínaiak által elképzelt világ négy szögletéből négy barbár nép támadásai fenyegették birodalmukat, akiket lehetséges betörésük irányába után neveztek el. Így vették körbe az „északi ti”, „keleti ji”, „déli man”, „nyugati zsung” csoportok a „Közép”-et.¹¹ A kínai civilizáció a korai kínai állam megteremtésének alapjául szolgáló földműveseken a Föld sötét peremén élő többi embert és kultúrákat barbároknak tartották kezdetben jogosan, ezért alakult ki a történelemnek hátat fordító magatartásuk és befelé összpontosításuk. Az 1500-ig tartó Európával szembeni fölényét főleg mezőgazdasági technikájának, számos találmányának, természettudományi felfedezésének és műszaki koraérettségének köszönhette. A kínai külpolitika a barbárok támadását kiküszöbölő védekezésekben és más népekkel szövetséget létrehozó érdekházasságokban merült ki. Azonban az ezután is tartó kínai fennhéjázó magatartás csak nagyon lassan ismerte fel a világban közben megváltozott erőviszonyokat - ami sok megaláztatást hozott számára-, míg nem az alvó óriás rá nem eszmélt, hogy meggyengült hatalmuk mennyire lemaradt a többi nemezettől, és éber megújult világhatalom újra a korai fölényét követeli, eszerint alakítva a XXI. század világgazdasági és nemzetközi politikai folyamatait.

Az első bizonyított dinasztia a Shang-ház (kb.i.e.16-11.század) volt. Ekkor még nem létezett egységes államterület. Ebben a korban jelent meg az írás, ami jósló csontokra, teknősbékapáncélra és a Shang-kort igazán híressé tevő bronzedényekre vésett a jövőt firtató kérdések formájában maradt ránk. Lehetséges, hogy a bronz Nyugatról került a Birodalomba, ami fegyverek, mezőgazdasági eszközök és edények alapanyagául szolgált. A Shang-dinasztiát i.e. 11. században döntötte meg a Zhou-ház, amely az Égtől kapott jogon vette át a Shang-októl az uralmat, mivel azoknak az utolsó uralkodója zsarnokságával elvesztette az Égi megbízatást. Az uralkodók áttették a székhelyüket keletebbre, először a mai Xi'an városába, majd Luoyangba. Nem volt ekkorra se egységes birodalom, inkább államszövetségről beszélhetünk, amiben a fejedelmek és a király közötti kapcsolat lazult, így bár hűséggel tartoztak a királyoknak, de hatalmuk egyre nagyobb és nagyobb lett, mint uruknak. Időnként politikai okokból a fejedelemségek a legerősebbikük köré épült szövetségbe tömörültek és

---

¹¹ Ecsedy Ildikó: Nomádok és kereskedők Kína határain, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979.

szüntelen háborúkat folytattak a többi állammal és a barbárokkal szemben, akik nem csupán a kínai területek határain kívül éltek, hanem a kínai fejedelemségen belül fekvő nehezen megközelíthető területeken is. Az egyeduralomért küzdő államokban az igazgatás egyre inkább kikerült a hivatalukat örökletes úton szerző előkelőségek kezéből és helyükre egy új osztály lépett. A parasztság már öntöttvasat használt, így hatékonyabbá vált a földművelés, és az ipari termelés, és a terméktöbbletnek köszönhetően a kereskedelem és a közlekedés is fejlődött. A rézpénz már az i.e. 6. századtól használatban volt. Mivel a Zhou-kor Hadakozó Fejedelem szakaszában az uralkodó feladatának nem látszott eleget tenni, tehát nem teremtett harmóniát az Éggel és a Földdel, így az erre vágyó filozófusok elméleteket dolgoztak ki az aranykor visszaállításáról. Így került lefektetésre a máig meghatározó szerepű politikai és erkölcsfilozófiai irányzat, a konfucianizmus és a taoizmus. Emellett volt a legista irányzat, ami rövid időre óriási hatást gyakorolt a hatalomra. A Hadakozó-fejedelemség korában ezt a filozófiát alkalmazó Qin-fejedelemség bizonyult a legerősebbnek, aki leigázva a többi törzsi államot, egyesítette az összes kínai területet és megalapította az első császári dinasztiát. Kíméletlen totalitárius eszméivel az embereket büntetéssel és jutalommal vette rá arra, hogy az állam akaratát kövessék. Császári igazgatásszervezését képzett hivatalnokokra építette. Kína külpolitikáját már az i.e. 221 óta meghatározta a védekezés a „barbárok”-kal szemben. Első uralkodójuk, Qin Shi Huangdi elrendelte a Kínától északra élő nomád népek betörése ellen védő falak építését, ami azonban nem azonos a 16. századból való Nagy Fallal. Sikert ért a Birodalom területét északon Belső-Mongólia és Mandzsúria irányába kiterjeszteni, illetve a délen őshonos mai Guangdong és Észak-Vietnám területén élő törzseket kínai irányítás alá vonta. A császár kizsákmányoló politikájának egy alacsony származású lázadó vetett véget i.e. 210-ben, aki megalapította a Han-dinasztiát. A Birodalom határai minden irányban bővültek. Győzedelmeskedtek az északon erős birodalmat kiépítő nomád hunok¹² felett. Ekkor már az állam meghatározó filozófiája a konfucianizmus lett, ami magába foglalt taoista és legista elemeket is. Ekkortájt távoli országokból érkezett kereskedők jöttek az országba, ezáltal a kínaiak kapcsolatba kerültek idegen kultúrákkal is. Ekkor tárta fel először a kínaiak számára addig ismeretlen Közép-Ázsiai királyságokat és annak termékeit Zhang Qian, az első hivatalos kínai diplomata az udvar megbízásából. Hogy nyugaton szövetségeseket találjon az

---

¹² A kínaiak szerint a hunok leszármazottai a mai magyarok, ám ezt korántsem tekinthetjük bizonyosnak. A nyugati hunok megkülönböztetendők az ázsiai hunoktól, a hszingnuktól, akiktől a kínaiak a magyarokat származtatják. Magyarország elnevezése a kínai nyelvben „Hsziong” előtaggal kezdődik, ami erre a rokonsági kapcsolatra utal. Nemrégiben, pár évvel ezelőtt találtak rá Belső-Mongóliában, a mai Kína területén a hunok (ázsiai) által épített városra, Tongwangchengre. A világon ez az egyetlen főváros, amely a hunokhoz fűződik, és még ma is megtalálható. A település – amelynek a neve azt jelenti, hogy „egyesüljön minden nemzet” – építésén állítólag százezer ember dolgozott.

ázsiai hunok ellen, eljutott a Hellén Birodalomba, A Perzsa Birodalomba, Mezopotámiába és Indiába. Fontos szerepet játszott a kínai gyarmatosításban és a mai Xinjiang területének meghódításában.¹³ Ekkor indult ki, nevét a rajta szállított árurol kapó Selyemút egész Európáig és Észak-Afrikáig. A kereskedelmi kapcsolatok szélesítése mellett megélénkült a kulturális kapcsolat is Kína és a Nyugat között. Az akkori fővárosból, Changanból, a mai Xianból induló Selyemút érintette Afganisztánt, Üzbegisztánt, Iránt, Alexandriát, Pakisztánt, Perzsiát és Rómát. A IX. századtól csökkent a Selyemút szerepe a megváltozott európai és ázsiai gazdasági rendje végett, illetve mind nagyobb tért nyert a tengeri hajózás. Délkelet Ázsián túl egészen az Indiai óceánig jutottak, így érkeztek el Indiába és Sri Lankára. Ezt az útvonalat nemcsak a kereskedők és diplomaták ismerték, hanem kínai hittérítők is, akik további szanszkrit buddhista források nyomában kutattak. Mindeközben Indiából buddhista misszionáriusok érkeztek, és sikeresen vetették meg a vallásuk alapjait a kínai területen. Tengeri kapcsolatokat ápoltak az általuk Wa- nak nevezett japánokkal is. Ezenfelül a mai Kambodzsával – ami átnyúlt a mai Burma, Laosz, Tájföld és Vietnám területére- értékes kontaktust épített ki. A hunok visszaszorítása után követet küldtek a Római Birodalom felfedezésére. Gan Ying feltehetően a Fekete-tengerig jutott el, majd visszafordult, de számos beszámolóval tért vissza a Római Birodalomról. Rövidesen utána a Római Birodalom az Indiai óceánon fejlesztve hajózási technikáját, 166-ban eljutott a Kínai Birodalomba, amit az első diplomáciai kapcsolatnak tulajdonítanak Kína és a Nyugat között. Han-diansztia 220 körüli bukását követően Kína három részre szakadt, ezek a : Wei, Wu és a Shu királyságok, azonban 280-ra Kína ismét egyesül, bár ez gyenge központi hatalom volt, amit a később elkínaiasodott nomád barbár népek veszélyeztettek mind északról és délről, egyre jobban elszakadva egymástól. Evvel megkezdődött a kínai középkor.

---

¹³ . Dorothy Perkins: Encyclopedia of China: The Essential Reference to China, Its History and Culture, Roundtable Press Book, 2000.

II.2. Kínai középkor

A kínaiak szerint a középkor az I. ópiumháborúig tartott. A széttagoaltság után a Sui-korban került sor az újraegyesítésre, evvel a közigazgatás is újjászerveződött. Ekkor kezdődött a Nagy-csatorna építése a Jangce(Gyöngy) és a Sárga folyó között és a Nagy Fal ötletének felújításaként északnyugaton 300 km-es fal épült. Diplomáciai szempontból kiemelkedő eseménynek számít, amikor a japán Asuka-korszakból Ono no Imoko és küldöttsége a kínai császárhoz érkezett látogatóba, hogy uralkodójukat, Suiko császárné titulását egyenrangúvá tegye a kínai császárral, aki magát a világ uralkodójának tekintette. Evvel a kijelentésével megszegte a kínai alapelvet, ami szerint nem kínai származású uralkodó legfeljebb csak királynak hívhatja magát. A császárnő egy levelet küldött a kínai császárnak, ami így hangzott: „Én, a felkelő Nap országának császárnője üdvözöllek naplemente országának császára.”¹⁴ A Sui-dinasztia uralkodója érthetően zaklatottá vált a kínai etnocentrizmusra csapást mérő üzenettől. Túllépve a felháborodáson a következő évben kínai követséget küldött a japán udvarba az üdvözlésre való válasszal. Kínának mindenképp jó viszonyban kellett maradnia Japánnal, diplomáciai kompromisszumot kötött vele, mivel terjeszkedési szándéka volt Goguryeo (A Koreai-félsziget északi és középső területén, Mandzsúria déli területén található koreai királyság.) felé. A válaszban ez állt: „A felséges Sui tiszteletteljesen érdeklődik a felséges Wa¹⁵-ról.” A válasz nem sokat váratott magára, 607-ben egy újabb, az akkor már Kínában széles körben elterjedt buddhizmust tanulmányozó fiatal japán diákokat is magában foglaló küldöttség keretében érkezett, ez az üzenet az első, ahol a szigetvilágot Nihon-ként emlegetik, tartalma: A felséges felkelő nap országából a felséges lenyugvó nap országába. Feltételezhetjük, hogy az utolsó üzenetben szereplő szimbólumok negatív érzéseket keltettek a kínai félben, ami kis időre véget vetett Japánnal való kapcsolatának. Azonban nemcsak a japánok érdeklődtek Kína iránt, 754-ben egy kínai buddhista szerzetes látogatott el Japánba, aki a buddhizmus egy ágának terjesztése mellett sok kínai diákkal együtt szobrászatot, építészetet és festészetet tanított. Ezeknek a kulturális érintkezéseknek mindkét országban maradtak nyomai. Japán gazdasági szerkezetébe és életvitelébe bekerült a kínai technológia, Kínában pedig elterjedt a japán zene-és táncművészet.

A messze földről érkező jezsuitákat a kínai tudósok érdeklődéssel fogadták tudományos tapasztalataik alapján. A jezsuiták voltak az első európaiak, akik megpróbálták megérteni azt

---

¹⁴ http://www.guoxue.com/shibu/24shi/beishi/beis_094.htm

¹⁵ Kína a japánokat előbb nevezte el, mint a japánok saját magukat. A szó jelentése „törpe”.

a Kínát, aminek tudományos-technikai felfedezéseit átvette a Nyugat a XIX. század közepéig. Emellett a jezsuiták közvetítésével selyem-és ezüstkereskedelem zajlott Kína és Japán között. Az egyik leghíresebb jezsuita misszionárius, Matteo Ricci felismerte, hogy a kínai kultúra szerves része az ősök iránti tisztelet, amit becsben tartott, és ezt próbálta vegyíteni keresztény rítusokkal. Ricci halála után azonban egyre több vita született a nem azonos típusú szertartások keveredését illetően, amit végül a pápa oldott fel egy 1665-ös rendeletben, ami megtiltotta a kínai szokásokhoz való alkalmazkodást. Így ért véget a jezsuiták jó viszonya a kínaiakkal. A japánok önkéntesen vállalt bezárkózása alatt csak a független Ryukyu királyság közvetítése útján tudott kapcsolat létesülni a két ország között.

Kevesen tudják, hogy a Ming császár, Yongle támogatásával Zheng He nevezetű muszlim eunuch irányításával hét expedíció indult 1405 és 1433 között Ázsiába, Indiába, a Perzsa-öböl térségébe és Afrika keleti partjaihoz, ami időben előbb történt, mint Kolumbusz hosszú távú felfedező útja. Ráadásul Kolumbusz vezérhajója méretének sokszorosával szeltek az óceánt. A hajóhadak célja a csekély kereskedelmi ügyletek lebonyolítása mellett főként a diplomáciai kapcsolatok elősegítése volt, a hűbéresek szerzése gazdag Kínából származó ajándékok által. Emellett feltehetően az admirális katonai erejét is felhasználta a cél érdekében. A leendő hűbéresek hajlandóak voltak elismerni Kína felsőbbségét.

A hajók selymet, porcelánt, pénzt vittek magukkal, és fűszereket, gyógynövényeket, elefántcsontot, drágaköveket, kelméket és egzotikus állatokat vittek haza. Ez az árucseré nem kereskedelmi, hanem inkább politikai érdekeket szolgált. Zheng He afrikai útjáról egy zsiráffal tért vissza, amit akkoriban a kínaiak az általuk szentnek tartott négy állat (unikornis, fönixmadár, teknősbéka és a sárkány) egyikével, az egyszarvúval azonosították.

A tengeri felfedezések 1436-os betiltásának okát csak találgatni lehet, a császári palota építésének költsége, vagy a mongolok ellen való védekezés felemésztette a tengeri hajózásokra szánt pénzügyi keretet. A történészek másik oknak a konfuciánus gondolatok elterjedését tekintik, amikben a hódítások nem kapnak helyet, hasonlóképpen a kereskedők se. A kereskedők iránti ellenszenv ókori eredetű, Kínában csak császári udvar képviselőinek volt joga a kereskedelemre. Kína alapjában véve agrártársadalom¹⁶, önellátásának feladását jelentette volna, ha kereskedelmi kapcsolatokat ápol az idegenekkel. Az európaiak közül elsőként a portugálok vetették meg lábukat Kínában a 16. század elején a Gyöngy-folyó torkolatánál.

---

¹⁶ Étienne Balázs: Gazdaság és társadalom a régi Kínában, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1976.

Kereskedési és kikötési jogot szereztek a kínaiakkal való hosszú kereskedési kísérleteik eredményeképp. Makaói félsziget gyarmatosítása 1557-ben történt meg, amit hamarosan a Távol-Kelet kereskedelmi központjává fejlődött, emellett keresztény missziós központként szolgált, innen indultak útra a keresztény hittérítők egész Távol-Kelet területére.

A mandzsu Qing-dinasztia legfőbb feladata az európaiakkal kialakult kapcsolat visszafogása volt. Eközben a kínai tengeri kereskedelmet egyre fokozatosabb Délkelet-Ázsia felé való terjeszkedés jellemezte, amit a Qing-ek rendszerrel szabályoztak, mégpedig a nyugati kereskedelmet Guangzhouba szorították, itt kellett minden kereskedelmi ügyletnek lefolynia természetesen kínai felügyelet alatt, így csak rajtuk keresztül beszélhettek a kormányzati hivatalnokokkal. Az 1600 körül alapított brit és holland Kelet-indiai Társaságok megbízást kaptak kormányaiktól arra, hogy kerüljenek monopolhelyzetbe a tengerentúli területek kereskedelmi életében, az angolok leginkább teát, selymet és porcelánt vettek a kínaiaktól, azonban a kínaiak csak gyapjúszövetet vásároltak tőlük, így a cserekereskedelem kialakulásának hiányában a briteknek ezüstben kellett fizetniük annak érdekében, hogy a kínai piac egyensúlya megmaradjon. Hazaárulónak tekintették azokat a kínai kereskedőket, akik külföldiekkel üzletet kötöttek. A britek azonban megpróbálták többször is kopogtatni az engedelmények érdekében a kínai kapukon. Először III. György király 1792-ben küldött követe, George Macartney érkezett Pekingbe, azzal a céllal, hogy diplomáciai képviseletre engedélyt szerezzen, és Guangzhou mellett más kínai kikötők is megnyíljanak a nemzetközi kereskedelem előtt. Macartney küldöttségéhez egy botanikai expedíció is csatlakozott, amely sokféle magot vitt haza abból az országból, amelyben, mint felismerték, a világ leggazdagabb mérsékelt övi flórája található. Anglia ennek köszönheti a krizantémot, a bazsarózsát, a kankalint, a tearózsát, a klematiszt, az azáleát és még sok más növényféléjét. A császár barátságosan fogadta a követet, de kérései egyikét se teljesítette. A császár kijelentette, hogy Kína önellátó, és a többi országtól hűbéri alázaton kívül másra nincs szüksége. Az elzárkózás politikája tovább folytatódott, amikor egy újabb brit próbált szerencsét a kínai udvarban ugyanazokkal a kívánságokkal, de őt szégyenletesen kiűzték az országból.

A Nagy Fal mögé rejtőzött óriásbirodalom elzárkózott minden veszélyesnek tűnő külföldiekkel való érintkezés elől, külügyminisztérium sem létezett ebben az időszakban. Azonban a britekkel fokozódó, végül az ópiumháborúban kiteljesedő konfliktus ébresztette rá őket, hogy hatalmuk más országokhoz képest meggyengült, megmerevedett.

A 19. században egyre több nagyhatalom figyelt fel Kínára, először Angliának sikerült kereskedelmi kapcsolatba lépnie az izolációban élő Kínával. Mivel az angolok mindinkább ragaszkodtak a kínai teához, de nem akartak ezüsttel és indiai gyapottal fizetni érte, ezért Indiában termelt ópiummal viszonyozták a szállítmányokat. A tömeges ópiumfüggőség, ami egyre több kínai ezüstöt követelt, a kínai kormányt lépésre kényszerítette. Így történt, hogy Guangzhouban letartóztatta a brit kereskedőket és elvette tőlük az ópiumkészletet, amit megsemmisített. Ezzel kezdetét vette az ópiumháború, 1840 nyarán a kínaiakat megadásra kényszerítették. Az első háborús szakaszt a nankingi béke zárta le, ami Kína első igazi megaláztatása lehet. Kína ennek értelmében megnyitotta öt kikötőjét (Kanton, Fucsou, Ningpo, Amoj, Sanghaj) a britek számára, ezen felül Hongkongot is átadta nekik. A szerződés azonban nem határozott magáról az ópiumkereskedelemtől, így az továbbra is folytatódott. Rövidesen hasonló jogokat csikartak ki Kínától az angolok által bevont franciák, akik elfoglalták Tianjin kikötővárost, ami a második ópiumháború kezdetét jelentette. A tianjini béke legalábbis tette az ópiumkereskedelmet és szabad mozgást biztosított az angoloknak és franciáknak. Ezután az angolok telhetetlenül újra partra szálltak és Pekingig nyomultak. Az itt kötött pekingi szerződés zárja az ú.n. harmadik ópiumháborút,¹⁷ ami kimondja, hogy Tianjin kikötőjét is megnyitják a kereskedelem előtt. Ugyancsak megnyílt a Jangce völgye, és engedélyezték a diplomaták küldését. Az egyenlőtlen szerződéseket az orosz-kínai ajhuni megállapodás követte, ami Amur vidékét és az Usszuri folyón túli településeket Oroszországnak ítélte és bérbe kapta a Liaotung-félszigetet. A katonailag gyenge Kínából mások is hasznot akartak húzni, megjelentek az amerikaiak a japánok és a németek. Az utóbbinak Qingdao kikötővárost sikerült megszereznie. A háborúk egymást követték, és mindig a kínaiak maradtak alul. Kína számára félgymati helyzetbe kerülés lezárta a középkort, és egy mindinkább feszültséggel teli újkort hozott.

---

¹⁷ Polonyi Péter: Kína története, Kozmosz, 1988.

II.3. Kínai újkor

A XIX. századig Kínát csodálták Európa-szerte gazdag birodalmukért, jóindulatú és szabályozott hatalmi rendszerükért, forradalmi felfedezéseikért, természettudományi tudásukért, műszaki fejlettségükért. Kínának mindene megvolt ahhoz, hogy a világ vezető hatalmává válhasson, azonban ő másképp döntött, az elhatárolódás mellett döntöttek, aminek súlyos következményei ekkortájt ütköztek ki.

Az ópiumháborúk ráébresztették a középkori jellegű Kínát arra, hogy léteznek náluk katonailag, gazdaságilag és technikailag fejlettebb országok. Azonban a mandzsu irányítás nem jutott el a társadalmi-politikai változtatás gondolatához. Csupán az „önerősítés” jelszava alatt nyugati technológiát másoló fegyver- és hajógyárakat hozott létre. A „reform” első kudarca Vietnám elvesztése a franciák javára volt. Hamarosan következett az újabb bizonyíték arra, hogy a változtatás nem elegendő az újonnan kialakult helyzet kezeléséhez.

Nemsokára Japán kerekedett ki Kína első számú ellenségeként. Ehhez a megalázó 1894-95-ös japán-kínai háború szolgálta a kezdő hangot. A háború ürügyét a Koreában zajló Donghak-felkelés szolgáltatta, a koreai király segítségére küldött tehát csapatokat Japán és az a Kína, akinek mindig is az érdekszférájába tartozott Korea. A japánok rövidesen kiverték a kínai csapatokat, és egészen a Liaotung-félszigetig nyomultak, és az oroszok bánatára elfoglalták azt. Az összeütközést a simonoszeki béke zárta le, amiben Japán megkapta Tajvan szigetét. Ez az esemény Kína történelmében mérföldkő, ugyanis ez volt az első alkalom, hogy Kínát legyőzték Ázsiában, így tehát megszűnt ázsiai vezető óriásának lenni. Ráadásul pont Japán volt ez, aki eddig Kína vazallusa (erről később harmadik fejezetben írok) volt. Oroszország megkezdte a transzszibériai vasút megépítését, ezenkívül Mandzsúriát is megszállták. Japán már régóta szemet vetett a nyersanyagban gazdag Mandzsúriára, ezért az angolok szövetségével háborút indított Oroszország ellen, aminek eredményeképp Mandzsúria az ő kezükbe került. Itt bábállandot hoztak létre Mandzsukuo néven, és élére az utolsó, de már csak formális szerepű császárt Pu-yi-t ültették. Ezzel Japán Kína főellenségévé vált. A kínai reformerek mindinkább sürgették a kínai udvart a japán mintára való változásokra, hiszen a többi nagyhatalom teljesen felosztani látszott Kínát. Bár egész Kínát nem sikerült gyarmati sorba süllyeszteniük a közöttük dúló hatalmi versengések miatt, a Jangce menti városokban illetve tengerparti városokban koncessziós területeket építettek fel a különböző nagyhatalmak. Ez azt jelentette, hogy ezeket a saját törvényeik szerint irányíthatták, saját ízlésük szerint

rendezhették be. Innen ered, hogy számos kínai városban nyugati stílusú épületek egész sora található. A kínaiakat rendkívül sértette ez a szétagoltság és az idegenek uralma. Még máig sokszor emlegetik az egyik shanghai park bejáratán található kiírást: "Kutyáknak és kínaiaknak tilos a belépés!"

Kína szuverenitásának megsértése felébresztette a Qing-udvart a reformok elkezdésére. Hivatalnoki küldöttségek mentek külföldre, hogy tanulmányozhassák a francia, angol, német amerikai és japán jogállamiságot. Hazatérve a japán császári mintát tanácsolták, azaz az uralkodói tekintély fenntartását, az alkotmányt és a polgárok szabadságát. Noha az intézményes változások hosszú idő után gyorsan követték egymást, az elégedetlenség egyre nagyobb méreteket öltött és végül az 1911. évi forradalomhoz vezetett. A mandzsualom ellenes szervezkedés Nankingból indult ki, Szun Jat-szen vezetésével. A Nankingi ideiglenes forradalmi parlament kettéosztotta Kínát egy császári Pekingre és egy republikánus Nankingra. Végül egyezsége jutottak, miszerint a nemzetgyűlés dönt a jövőbeni kormányzati formáról. 1912-ben Puyi császárt kényszerítették a lemondási nyilatkozat aláírására. Különböző politikai pártok alakultak, és igyekeztek létrehozni egy jól működő parlamentáris rendszert. 1912-ben a kétezer éves monarchiát követően megalakult a Kínai Köztársaság Szun Jat-szen elnökségével. Azonban nem jött létre egységes köztársasági rendszer, erős központi hatalom híján az ország kisebb katonai kiskirályságokra esett szét.

Az első világháborút lezáró versailles-i békében a Kínára vonatkozó kiigazítások ellen diáktüntetés vette kezdetét. Ez a fajta véleménynyilvánítás az emberek aggodalmainak tisztességes kifejezése. Sérelmük a németek által elfoglalt Shandong tartomány visszacsatolására tett a szövetségesektől származó ígéret megszegése, mivel időközben az említett területen japánok vették át az irányítást.

A politikai, társadalmi változások és a modernizációs törekvések két tömböt alakított ki Kínában. Az egyik a Csang Kaj-jsek köré szerveződő Nemzeti Párt, míg a másik a Mao Zedung által vezetett Kínai Kommunista Párt. A két politikai párt folyamatos harcait megszakította a második kínai-japán háború, aminek ürügyét egy incidens szolgáltatta, amikor egy Peking környéki kőhíd térségében tartott hadgyakorlaton a japán egység kínai katonákba ütközött. A japánok ezt az esetet, mint kínai támadást értelmezték, és követelték, hogy vonjanak ki minden kínai fegyveres erőt a térségből. Ezután folyamatosra vált a japán ostrom, Japán megszerezte a hősiesen harcoló Shanghait, Kantont, Pekinget, Tianjint, Hszücsout, Vuhant és 1937. december 12-én az akkori fővárosnak számító Nankingot és

vérfürdőt rendeztek a védtelen lakosság körében. A háború során a Kuomintang kormánya gyengének bizonyult, de a japánok mégse tudták elfoglalni az egész országot, mert a kommunisták szívós ellenállást tanúsítottak. A háború befejezéséhez mégis külső, Egyesült Államok-beli segítségre volt szükségük. Csupán idő kérdése volt, hogy a Japán-központú kelet-ázsiai világrendre törekvő Japán mikor támadja meg újra Kínát. Japán terjeszkedési koncepcióját Tanaka tábornok hirdette meg, aki ebben látta Japán hatalomszerzésének lehetőségét Kelet-Ázsia és Délkelet-Ázsia felett. Az Ázsiában való hegemón hatalomra törekvés a Meidzsi-restauráció idejétől jelentkezik, mint politikai cél. Az újabb területek szerzésére szükség volt azért is, mert a népesség növekedésnek és ipari fejlődésének köszönhetően egyre több nyersanyagra és élelmiszerre van szüksége. A kereskedelemorientált szigetország ideológiájának kivitelezésére megtette a szükséges előkészületeket. Az 1940-es évek elejére ők rendelkeztek a legnagyobb hadihajóval, emellett a legkorszerűbb hadiflotta is nekik tulajdonítható. Az export-import áruforgalomra berendezkedő ország ekkor a világ harmadik legnagyobb kereskedelmi hajóflottáját tudhatta magáénak. A hódítások indításánál azonban nem volt összhang a szárazföldi és a tengeri hadseregek között. Míg az előbbi Ázsiában akart sikereket szerezni, addig az utóbbi Nagy-Britanniára és az Egyesült Államokra koncentrált. Az így kialakult többfrontos háború erejük fokozatos szétaprózódásához vezetett.

A gazdasági önellátás lehetőségének megszerzése érdekében az 1941-42-es területszerző hadjárataikban a mai Fülöp-szigetek, Indonézia, Malajzia és Szingapúr elfoglalása szerepelt.

1945 után polgárháború tört ki Kínában, Csang Kaj-sek amerikai támogatással csapott össze Mao Zedong Vörös hadseregével, aki kismértékben a szovjetek támogattak. A négy évig tartó polgárháborúban a kommunisták győztek, mivel a Kuomintang elvesztette a tömegtámogatást. Csang Kaj-sek és tábora Tajvan szigetére vonult vissza és ott irányította az amerikaiak által támogatott Kínai Köztársaságot, Mao pedig 1949. október elsején a Tienanmen téren kikiáltotta a Kínai Népköztársaságot.

II.4. Mao Ce-tung kora

A XIX.század sorozatos vereségeket, a külföldi hatalmakkal szemben való alávetettséget, területi függést hozott Kínának. A konfucianus kultúra fölötti büszkeségüket megtépázta az átalakult erőviszonyokra való ráébredésük. Szembesülniük kellett a ténnyel, hogy elmaradtak a nyugati technológiával szemben, amibe Japánt is beleértették. Mao pártja alkalmat adott arra, hogy nemzeti egységként tekintsenek hazájukra. Kínában még mind a mai napig él a Mao-kultusz. Ám neve, ha egyet is jelent a szocializmus okozta katasztrófákkal, és azzal a 30-40 millió kínai halottal, akik reformjai alatt veszítették az életüket, a kínaiak hálásak neki. Mao ugyanis elősegítette a japán megszállók kiűzését és megszerezte a nemzeti függetlenné. Evvel visszaadva az ország önbecsülését. Kétségtelen, hogy ő az, aki elindította Kínát azon az úton, ami segített maga mögött hagynia a háborúk és polgárháborúk korszakát. Az út a közeljövőben véget érni látszik, Kína a világ vezető hatalma lesz. Mao elérte, hogy Kínára újra rácsodálkozzanak, és régi dicsőségében ítélik meg megújult erejét.

A második világháború utáni éveket a világ országainak a két szuperhatalmi tömb körüli szerveződése jellemezte. Bipoláris világ jött létre, az Egyesült Államok és Szovjetunió szuperhatalmak két táborra osztották a világot. Egy imperialista, demokráciaellenes és egy imperialistaellenes, demokratikus csoportra. Amerika külpolitikájának fő feladata a mindenféle bolsevista terjeszkedés megakadályozása volt.

A hidegháború Ázsiában is folytatódott, itt is két politikai-hatalmi tömb alakult ki. 1949 az amerikai-kínai barátság végét jelentette a kommunisták hatalomra jutásával. Így a Szovjetunió befolyása alá tartozó Kína mellett Mongólia, Észak-Korea és Észak-Vietnám nézett szembe az Egyesült Államok dominanciájával bíró Kelet-Ázsiai országokkal. A polgárháború következményeképp kialakuló két kínai állam is szembekerült egymással.

A hidegháború éveiben Kínát és Szovjetuniót egy eszme tartotta össze, ami később szétválasztotta őket. Kína nem szorult a háttérbe ez idő alatt, mind például India, hanem döntő befolyással rendelkezett a két nagyhatalom az USA és a Szovjetunió között. Sztálin aggodalmasan próbálta fenntartani a hatalmi egyensúlyt. Mao 50-es évekbeli moszkvai

látogatása alkalmával Sztálinnal egy nukleáris megállapodást kötöttek, amit Hruscsov bontott fel, ami egyértelműen a két ország közötti kapcsolatok töréséhez vezetett.¹⁸

Az Egyesült Államok hidegháború alatti kommunizmus korlátok közé szorításának politikája miatt szembekerült Kínával. Az 1950-53-ig tartó koreai háborúban való kínai részvétel miatt az amerikai-kínai diplomáciai kapcsolatok befagytak. A hidegháború egyik fő hadszínterévé vált Korea északi részén a szovjetek, míg délen az amerikaiak rendezkedtek be. Az idegen csapatok kivonulása után a két országrész közötti konfliktus nem enyhült, Észak-Korea megtámadta a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságot, amit az ENSZ nem nézett ölbe tett kézzel, és amerikai felsegítő csapatokat küldött a térségbe. A helyzet akkor kezdett elfajulni, amikor a kínaiak is csatlakoztak a háborúhoz az északi oldalán, az amerikaiak tábornoka, Mac Arthur ekkor atombomba bevetésén gondolkodott. Truman félve egy esetleges harmadik világháború kitörésének veszélyétől, leváltotta a tábornokot. A háborút az 1953-as panmindszoni fegyverszünet zárta, ami a demarkációs vonal kijelölésén kívül nem jelentett békét az északiak és a déliek között, ami mai napig érezhető.

A másik esemény, ami elmélyítette a kínai-amerikai kapcsolatokat, az az 1957-1975-ig tartó vietnámi háborúba való kínai beavatkozás volt, ami Vietnám újraegyesítéséért¹⁹ folyt, Észak-Vietnámban Kína és Szovjetunió, Dél-Vietnámban az USA és kezdetben Franciaország támogatásával.

A Kínai Kommunista Párt nemzetközi kapcsolatai a Szovjetunióra és más szocialista országokra korlátozódtak. Az ENSZ-ben például sokáig Tajvan volt jelen. A KKP az Egyesült Államokkal való genfi béketárgyalásokat követő²⁰ diplomáciai kapcsolatát a két ország varsói nagykövetei közti érintkezések jelentették. Azonban az 1966-1976-ig tartó kulturális forradalom idején mindegyik kínai nagykövetet visszahívták, a kapcsolat így teljesen megszakadt Washingtonnal. Nixon kijelentette: „Egy Kína nagyságú és fontosságú ország kizárása Amerika diplomáciai lehetőségei közül azt jelentette, hogy Amerika egyik kezét hátrakötve kéne mozognia a nemzetközi porondon.” Hiszen az amerikaiak nemzetközi

---

¹⁸ Jian Chen: Mao's China & The cold war, the University of North Carolina Press, 2003.

¹⁹ Első indokínai háború (1946- 1954): A franciák és a vietnámi Felszabadítási Mozgalom közötti háború, ami az 1954. július 21-ei genfi fegyverszüneti egyezményrel zárult, amely kimondja Vietnám ideiglenes két részre osztását a 17. szélességi kör mentén, így alakult meg északon a Vietnámi Demokratikus Köztársaság, míg délen a Vietnámi Köztársaság.

²⁰ 1954-es genfi béketárgyalások volt az első fórum, ahol a Nyugat elfogadta a Kínai Kommunista Pártot vezető országot

mozgásterének bővülése Moszkva magatartását is enyhítené. Nixon tovább érvelt: „Nem szabad elfeledkeznünk Kínáról. Ugyanúgy mindig lehetőségeket kell keresni a párbeszédre, mint Szovjetunióval. Nem várhatunk kizárólag a változásokra. Nekünk kell előmozdítani a változásokat.”²¹ Nixon a diplomáciai kapcsolatok enyhítésére amerikai asztalitenisz-csapatokat küldött Kínába vendéjátékra. Ez az 1971-es később pingpongdiplomáciaként elhíresült eseményt követően egy évvel Nixon Kínába utazott, ahol találkozott az idősödő Mao-Ce tunggal.

Rövidesen Kína egy újabb Szovjetunió által kezdeményezett támadástól tartva jelezte igényét a nemzetek közösségéhez való tartozásra. Így oldódott fel az amerikai állampolgárok Népköztársaságba utazásának tilalma, emellett árukereskedelem folyt a két ország között. Amerika egyidejűleg biztosítva Kínát, jelezte a Szovjetuniónak, ha esetleges Kína ellenes támadásra kerülne sor, az Egyesül Államok is részt fog venni. Nixon aláírta 1972-ben a Shanghaji Kommünikét, ami az elkövetkezendő évtizedre gyakorlatilag kijelölte az amerikai–kínai viszony paramétereit. A tárgyaló felek ugyanis hallgatólagosan szövetséget kötöttek a szovjet terjeszkedés ellen: leszögezték, hogy egyikük sem törekszik „hegemóniára” az ázsiai–csendes-óceáni térségben, és ellenzik bármely más ország ez irányú törekvéseit. A közlemény megfogalmazásának szándékos kétértelműsége azonban az egyik legfontosabb kérdést, nevezetesen Tajvan státusát függőben hagyta. Az amerikaiak tulajdonképpen úgy foglaltak állást, hogy nem kötelezték el magukat egyik fél oldalán sem. A dokumentumban Washington elismerte: a Tajvani-szoros mindkét oldalának lakói úgy tartják, hogy csak egy Kína van és Tajvan annak részét képezi. Ám hogy melyik Kína törvényes kormánya, arról már nem szólt a fáma. Nyilván nem véletlenül. Így a Sanghajban harminc évvel ezelőtt aláírt közleményt mindenki úgy értelmezi, ahogy akarja, Tajvan ügye pedig mindmáig megoldatlan maradt.

---

²¹ Henry Kissinger: Diplomácia, Panem-Grafo Budapest, 2008.

II.4. Kapunyitás politikája

Az 1949-79ig tartó időszakot a kínai történelemben szokták tíz elveszett évnak nevezni. Tíz évig szünetelő oktatás, romba dőlt gazdaság, sarkaiból kiforgatott kultúra, jogrend hiánya, elvadult fiatalok jellemezték azt a Kínát, amit Mao után kaptak a politikai vezetők. A hetvenes években mégis mindenre megoldást kínálva Kína nyitott Nyugat felé. Ez elsősorban az Amerikai Egyesült Államokat jelentette, akivel titkosszolgálati együttműködést kötött. Japánnal 1972-ben vette fel újra a diplomáciai kapcsolatokat. A Kínában hatalomra jutott pragmatikus erők hirtelen nyitásának oka annak volt köszönhető, hogy a Szovjetunióval szembeni nyomása megnövekedett. Az újbóli kapcsolatfelvétel eredményeként 1971. október 25-én az ENSZ közgyűlése felvette a világszervezet tagjai közé a Kínai Népköztársaságot, ami egyben Tajvan kizárását is jelentette. Mao Ce-tung megalkotta a „három világ” elméletét, ami szakított a Szovjetunióval, aki egyre csak sürgette Kína besorolását. Mao szerint a világ nem a kapitalizmus és a szocializmus alapján oszlik meg, hanem fejlettség szerint. Ez alapján három világ létezett: az első világot alkotó szuperhatalmak, mint az Egyesült Államok és a Szovjetunió, a második világban a fejlett országot kaptak helyet, mint Japán, nyugat-európai kapitalista, kelet-európai szocialista országok. A harmadik világba tartoztak végül a fejlődő országok, mint az afrikai és ázsiai országok, köztük Kína is. Az EGT-vel való első 1975-ös kapcsolatfelvételük nem csupán gazdasági, jóval inkább politikai megfontolású volt, hiszen a két szuperhatalmat Nyugat-Európa tudná ellensúlyozni.

A Mao-korszak bukása után hátrahagyott gazdaságilag és szellemileg lerombolt országot egy Teng Hsziao-ping nevű államférfi kezdeményezte politikai program, a kínaiak által előszeretettel emlegetett úgynevezett 改革开放(gai ge kai fang), azaz „reform és nyitás” politikája segítette újjászületni a népköztársaságot. Teng felismerte, hogy a kommunizmusban megdermedt országot azonnal meg kell reformálni. Osztályharc helyett gazdasági fejlődést hirdetett meg. A kulturális forradalom idején kétszer is a politikai tisztogatás áldozatává lett Teng 1978-ban végleg visszatért és valós hatalmat szerzett, amit azzal erősített meg, hogy visszaállította a kulturális forradalom során üldözöttek jó hírét. Szakított azzal a hagyománnyal, miszerint a párt-és kormányhivatalokban a kulturális forradalomidején forradalmi tevékenységű emberek töltsenek be tisztségeket. Ehelyett Teng az iskolázottságot és szakértelmet vette figyelembe. A rá maradó Mao-korszak emlékeivel okosan bánt. Nem ítélte el őt teljesen, hiszen az az egész kommunista forradalom és a Párt folyamatos uralkodásának megbélyegzését jelentette volna. Ezért ezt a korszakot kettéválasztotta, egy

korai jó és egy későbbi rossz szakaszra. Így továbbra is az a nézet maradt fenn, miszerint Mao utat mutatott Kínának a jövő felé. Teng politikáját a realizmus jellemezte, kulcsszavai a reform, nyitás és stabilizáció voltak. „Négy modernizáció” elvében meghirdette a mezőgazdaságban, az iparban, a honvédelemben és a tudományban a korszerűsítést. Teng célja a modernizációval Kína gazdasági fejlődésének előmozdítása volt. Össz nemzeti erejük visszanyerésének célja, noha még mindmáig tart, Teng azonban ehhez szolgáltatotta az első lépéseket. Konkrét célként a bruttó hazai termék megnégyszerezését tűzte ki 1980 és 2000 között (sikerült megvalósítaniuk).²²

A nyitás eredményeste az Amerikai Egyesült Államokkal való első hivatalos kapcsolatfelvételt 1979-ben. Teng Amerikába utazott, ahol Jimmy Carter elnökkel találkozott, valamint szenátorokkal és az üzleti élet vezetőivel. Teng nyitásának politikája azon a helyes felismerésen nyugszik, hogy Kínának szüksége van a más országok tapasztalataira és tőkéjére. Azonban nem kívánt nyugati minta alapján változtatni a kínai politikai rendszeren. Teng a mezőgazdaságban feloszlatta Mao által szervezett kommunákat, így a parasztok maguk értékesíthették az áruikat, hasznukat nem kell beszolgáltatniuk. A mezőgazdasági termelés ugrásszerűen fejlődni kezdett. Az ipar átalakítását az elavult technológia lecserélésével kezdte, megreformálta az árakat, támogatta a külföldi kereskedelmet és a befektetéseket, ráncba szedte a bankrendszert és bátorította a magánvállalkozásokat. Míg a Mao-korabeli „Nagy ugrás” program a nehéziparra, Tengék a könnyűiparra helyezték a hangsúlyt. A külföldi kereskedelem és befektetések üdvözlése vezetett a part menti városok felépüléséhez, létrejöttek a Különleges Gazdasági Övezetek.

A gazdasági reformokat szükségtelenül politikai reformok is kísérték. Megjelent a nép által követelt ötödik elem, a demokrácia. Az elsősorban diákokból álló tábor követeléseinek között szerepelt a szólásszabadság joga és az intézményes reform szükségessége. 1989-ben a Mennyei Béke terén ezeknek az igényeiket hangot adván következett be a katasztrófa, páncélosok taposták agyon a tüntetőket. Nyugat e hír hallatán felháborodott, ám nem tarthatott sokáig megdöbbenésük a gazdasági partnerük és befektetési célpontjuk országának irányába. Ez mutatja, hogy Kína jelentősége ismét megnőtt, a külföld nem tudta és nem is akarta politikai megfontolások miatt felfüggeszteni Kínával való kapcsolatukat. Teng a mérsárlást követően kijelentette, hogy a politikai reformkísérlet nem jelenti a gazdasági reformok végét.

---

²² Hugo de Burgh: Kína barát vagy ellenség? HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2007.

A világ legnagyobb piacának megnyílását eredményező gazdasági reform a külpolitikai célrendszerben is változásokat hozott. Ennek alapja az önállóság, függetlenség lett, ami elsősorban a két szuperhatalomra vonatkozott. Ezekkel egyenlő távolság kialakítására törekedett. A Mao által kitalált nukleáris világháború kirobbanásának elkerülhetetlenségének elvével teljesen szakítottak, a békés együttélésre törekedtek. A gazdasági fejlődés szándéka mindennél fontosabb, Kínának ehhez békére és külföldi befektetésekre van szüksége, és hogy más országok viseljék a rend fenntartásának anyagi költségeit. Nemzetközi téren Kína status quo fenntartásában érdekelt. A nyugatiakhoz való alkalmazkodásukat bizonyítja a 2001-es Gazdasági Világszervezethez való csatlakozásuk, az Atomsorompó Egyezmény, a Vegyi és Biológiai Fegyverekre vonatkozó Egyezmény. A WTO-hoz való csatlakozása egyértelműen a múlt elengedését és a nemzetközi normákhoz való igazódást jelentette számukra. Kína jelenleg több mint negyven ázsiai regionális és régió belüli biztonsági és gazdasági fórumban vesz részt, és politikai részvételt is vállal. Közbenjárt például egy Kambodzsa és Thaiföld közötti vita megoldásában. Teng 1992-ben Shanghait tette a Jangce folyó sárkányfejévé.²³ A várost eddig nem vették figyelembe, reformellenes mesterkedések fészkeül volt megbélyegezve. Ennek vetett véget Teng, Shanhaijjal szoros együttműködést kötött, állami támogatást adott nekik.

---

²³ Sárkányfejnek nevezik a szimbólumokat oly kedvelő kínaiak Jangce deltáját, ezen belül Shanghai a sárkányfej agyának felel meg.

III. Japán-Kína viszony

Kína-Japán jelenlegi viszonyát nem könnyű objektíven megítélni, azonban a két ország történelmében való jártasság segítségül szolgál. Tudnunk kell, hogy a mostani viszonyt körülengő ellenszenv, sértettség és neheztelés forrása a múltból ered. Kína több mint kétezer évig fölényt élvezett a japánokkal szemben. Bár sosem foglalta el Japánt, annak kultúrájára, politikájára és gazdaságára jelentősen rányomta a bélyegét.

A kínai Qin-dinasztia uralkodása alatt (i.e.221-206) közel háromezer kínai lakos telepedett át Japán területére, mivel azt gondolták, hogy Japán Kína leszármazottja. A Tang-dinasztia Zhang Shoujie nevezetű történetíró által szerzett történelmi feljegyzéseiből (史记正义) tudjuk, hogy a Han császár aranypecséttel ellátott levelet küldött Japánnak. A pecséten található írásból a tudósok arra következtettek, hogy a kínaiak által Wa-nak (törpe) nevezett Japán az ő hűbéresük volt. A Tang-dinasztia császárai már megváltoztatták Japán megnevezését Nihon-ra, ami egybeesik Japán mai nevével. A X. századtól kezdve Japán ereje nőni kezdett, már nem ismerte el Kína hatalmi felsőbbbségét, a XIV.századtól kezdve pedig betörték Kína partvidékére.

Japán Kínától való „vazallusi” függése²⁴ főleg kereskedelmi szempontú volt, ami a kínaiak által megszabott előírásoknak való szigorú megfelelést, és a kínai hűbéri rendszerben való formális alárendeltség elismerését jelentett. A XVI.századtól kezdve a japánok mindinkább kitörni látszottak a hűbéri viszonyból és engedélyezték a többi külföldivel való tengeri kereskedelmet. A Japánban élő kínaiak felett pedig erőteljesebb politikai ellenőrzést gyakoroltak és korlátozták mobilitásukat. Azonban Japánnak érdeke volt a Kínával való kereskedelmi kapcsolat, ami kielégíti az orvosi ismeretekre, termékekre és gyakorlati tudásra irányuló szükségletüket. A kínaiaknak pedig elsősorban Japán ezüstkészletére fájt a foga. A kínaiak Japán irányába egyre csökkenő exportjuk okát szerették volna kideríteni „titkosügynökök” Japánba küldésével. Ám ezek a felderítő küldöttségek nem tudtak messzemenő következtetéseket levonni.

Kína vezető szerepe a XIX. század közepén változott meg, amikor a két japán-kínai háborúban vereséget szenvedett. Ezután az első diplomáciai kapcsolatot 1972-ben vették fel, ekkor Tanaka miniszterelnök látogatott el Pekingbe Mao Ce-tunghoz. De a japán-kínai viszony feszült maradt. Annak ellenére, hogy a gazdasági interdependenciájuk egyre

---

²⁴ Feltehetően Japán Kína vazallusi függése (a bizonyított Vietnám és Korea hűbéressége mellett) csupán Kína ideológiája, a japánok nem ismerték el Kínát hűbérúrként.

szorosabb, a kettőjük közötti politikai viszony ugyanúgy távolságtartó és érzékeny. Ezért a Délkelet-Ázsia feletti hatalom kézbentartása stratégiai fontosságú számukra. Míg a kilencvenes évek úgynevezett vadlibarepülés-elmélete szerint Japán volt, aki elől vezetve a sort, mutatta az irányt a többieknek, most Kína szeretné átvenni ezt a szerepet, és lehet, hogy már nincs szükség a feltételes módon való fogalmazásra.

Hu Jintao 2008. májusi Japánba látogatásának nagy jelentősége abban rejlik, hogy mindkét fél el szeretné kerülni a már meglévő (Japán kiáll az emberi szabadságjogok és a szabad véleménynyilvánítás mellett, ami Kína Tibet-politikájába ütközik, ezt Hu elnök látogatásakor „Free Tibet” feliratú táblákkal tüntetők jelezték, emellett a Kelet-kínai-tenger hovatarozásáról sem sikerült megállapodniuk) és lehetséges területeken a vitákat. A találkozó békés jellegének fenntartását megcélozva kikötötték, hogy a tárgyalások ne érintsék a közös történelmi múltat. Ez a látogatás volt tíz év óta az első, amikor kínai államfő utazik Japánba. Legutoljára, 1998-ban Jiang Zemin vendégeskedett a Felkelő Nap országában, ám a látogatásnak negatív hangulatot adott, amikor Japán háborús bűnösségét hangoztatta. Ezen a látogatáson a kínai fél felkérte Obuchi Keizo japán miniszterelnököt, hogy írásban kérjen bocsánatot a háború miatt. Minden elő volt készítve, de Obuchi nem volt hajlandó aláírni a partnerségi szerződést, ezáltal hatalmas diplomáciai botrányt robbantott ki. Hu Jintao elnök 2008-as látogatása evvel szemben békés szándékú, kölcsönös stratégiai együttműködés kialakítására törekedett. A kínaiak, akik oly szívesen alkalmaznak szimbólumokat, ezt a látogatást "meleg tavaszi utazás"-nak nevezték el. Maga Hu Jintao és egy japán ping-pongozó között lejátszott meccs is jelzésértékű. Ezek a jelképek már annak a folytatásai, hogy április végén a Tokiói Állatkertben elpusztult egyetlen óriáspanda helyére ajándékoztak két példányt. A kínai-japán kapcsolatok terén ez egy kiváló alkalmat adott az országok közötti kapcsolatok egy új vágányra helyezésére. Először, a japán-kínai kapcsolat normalizálásának alkalmából 1972-ben került Japánba négy óriáspanda. Akkoriban nagyon nagy újdonságnak számítottak a szigetországban, hiszen csak kevés japánnak volt lehetősége a külföldi utazásra. A pandadiplomácia reneszánsza nosztalgiával tölti el a japán lakosságot, és magával hozza a jobb bilaterális kapcsolatot. Felevenedett az akkori kép, amikor japánok százai álltak sorban az óriáspandák ketrece előtt, hogy egy pillanatra láthassák a nem is olyan messziről jövő, de annál inkább különlegesnek számító állatokat. Egyelőre nem ez a nosztalgikus hangulat jellemzi a mostani ajándékozást. Japán állatvédő csoportok emeltek hangot a veszélyeztetett állatok kereskedelmének beszüntetése mellett, Shintaro Ishihara, Tokió polgármestere pedig közömbös hangnemben kommentálta az előző Japánban otthont kapó óriáspanda halálát:” Mint, minden élőlény, az óriáspanda is egyszer elpusztul, ezért nem érdemes könnyeket

hullatni érte. A világ leszűkül, hogyha óriáspandát akarunk látni, nagyon sok helyen találunk belőle.” Ishihara jól ismert Kína elleni bírálatairól, de a mostani hangadása a pandadiplomácia ellen jóval kételkedőbb, mint harmincöt évvel ezelőtt. A közbeeső években még vegyesebb lett a közhangulat a kínai-japán kapcsolatokkal összefüggésben. Az elmúlt években némileg javult a két ország politikai kapcsolata, Kína pandadiplomáciája még nem bizonyult elég erősnek ahhoz, hogy visszaállítsa a kapcsolatukat a normális kerékvágásba. Közel hatvan év békéltető politikája után, még mindig sok kínai követeli Japán nyilvános bocsánatkérését a háborús pusztításaikért. A kínaiakat 2005-ig a mostani japán elnök beiktatásáig provokálta, hogy a japán kormány évente látogatást tesz a háború emlékére létesített tokiói szentélyhez (Jaszukuni-szentély),²⁵ ahol a háborúban elesett mintegy két és fél millió japán katonának állítottak emléket. Közöttük van tizennégy háborús bűnös is, akiket a szövetségesek a második világháború végén kivégeztek. Nem szerencsés, hogy a háborús bűnösöket és az ismeretlen katonákat együtt temették el, ezért a japán miniszterelnök kijelentése, miszerint ő nem a bűnösök emlékének tiszteleg, hanem az ismeretlen áldozatok előtt hajt fejet, a kínaiak számára nem tűnik őszintének. Önérzetük megsértésének mélységét csak fokozza az a tényező, hogy a japán történelemkönyvek bagatellizálták Japán Kína ellenes atrocitásait, Mandzsúria megszállásával kapcsolatban például semmi elítélendőt nem tartalmaz a könyv. A kiprovokált Marco Polo-hídi incidenst– tulajdonképpen a második kínai-japán háború casus bellije- egyértelműen a kínaiak hibájaként állítja be, a Nankingban történt mintegy háromezerezer kínai lemészárlását pedig kétségbe vonják, vagy egyszerűen meg sem említik. A történelemkönyvek elleni tiltakozásukat a kínaiak tüntetésekkel, „halál a japán hódítókra” és „a háború nem ért véget” jelmondatokkal, a japán áruk bojkottjával, japán gyártmányú autók megrongálásával fejezték ki. Nagy hírt kavart az ázsiai labdarúgó bajnokság döntője, ahol Kína kikapott a japán csapattól, a kínai szurkolók elveszteni látszottak tekintélyüket, amikor erőszakos zavargásba kezdtek. A két ország közötti viszony elmérgesedésének kiteljesedésére 2005-ben került sor, amikor a kínai miniszterelnök-helyettes Japánban tett látogatását megszakítva, hirtelen hazatért. A vizit magyarázat nélkül szakadt félbe, csak találgatások léteznek az okot illetően, melyek közül a legnépszerűbb változat az, hogy a japán miniszterelnök kijelentést tett, miszerint a szentélyt nem mint miniszterelnök, hanem mint magánember látogatja. Abe Sindzo (2007 szeptemberéig miniszterelnök) felismerte, hogy a

---

²⁵ 1869-ben emelték a szentélyt Meidzsi császár uralkodása alatt. Akkoriban a restauráció kezdetén kitört polgárháborúk alatt életükkel a komány megbuktatásáért harcolók emlékéül szolgált. Később ez a kegyhely a hadsereg fennhatósága alá kerül, és az idegenekkel vívott háborúk(tajvai hadjárat, kínai-japán háború, orosz-japán háború, első világháború, Mandzsúria megszállása, Csendes-óceáni háború) A második világháború után úgy tekintették mint a japán militarizmus szimbólumát, a háború, illetve az inváziók szentélyét.

recesszióban lévő japán gazdaságnak és a kormánynak alighanem érdeke elásni a csatabárdot Kínával, amely a japán termékek egyik fő vásárlója, és a japán tőkekihelyezések fogadója. A két ország közötti kapcsolatok jelentősen megélénkültek, folyamatos tárgyalások folynak, amelyeknek célja, hogy megszövegezzenek egy közös nyilatkozatot, amelyben a két ország közti elmélyült stratégiai együttműködés lehetőségét teremtik meg. Japán szeretné Kína támogatását elnyerni ahhoz, hogy egy állandó széket harcoljon ki az ENSZ Biztonsági Tanácsában. A kapcsolatok megerősítését jelzi, hogy kölcsönösen békés szándékkal küldenek hadihajókat egymás kikötőibe. Emellett a már említett történelemszemléleti-vita is rendeződni látszik, úgy határozott a két fél, hogy tíz-tíz történészből álló vegyes bizottságot állítanak fel, ami felülvizsgálja a vitatott történelmi kérdéseket. Abe diplomáciai közeledést kezdeményezett Pekinggel, beiktatása óta nem látogatott el a szentélybe, csak ajándékot küldött főváros központjában emelt sintoista szentélybe egy cserépben szakaki (Japánban őshonos szentnek számító növény) formájában.

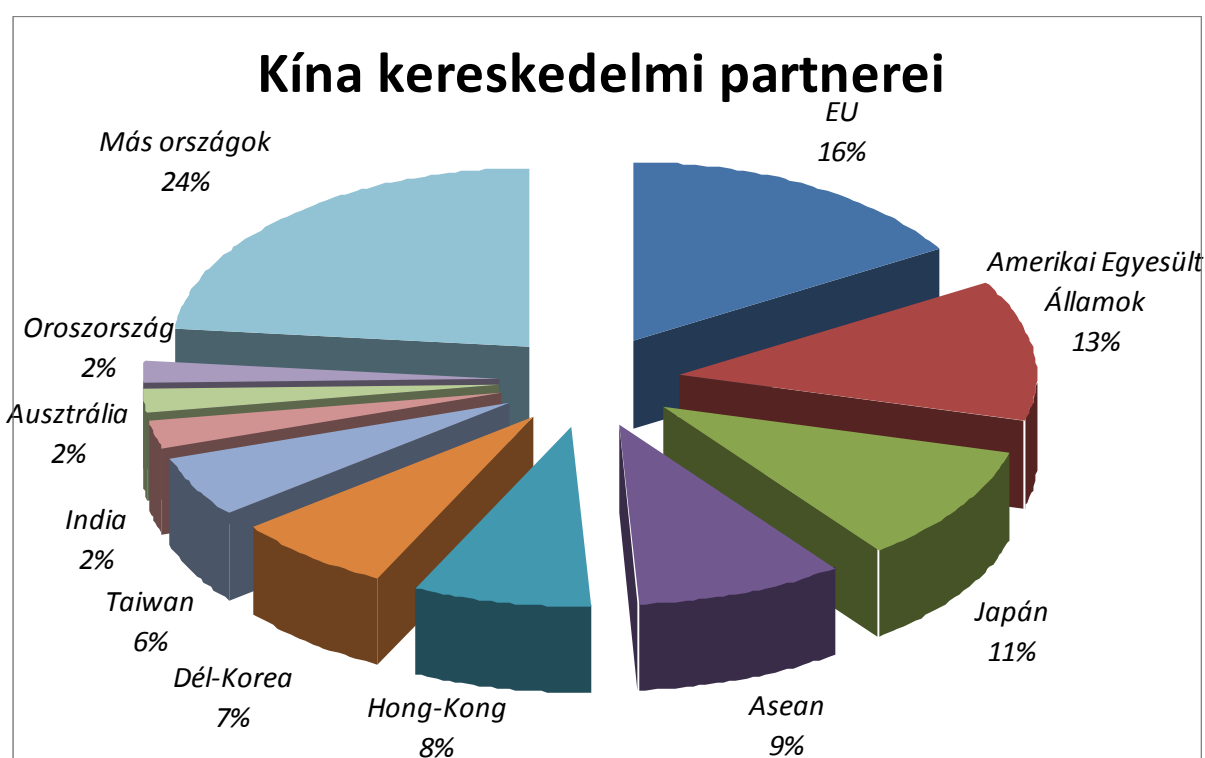
Japánban a kínaiak ellenséges megítélése közel sem olyan erős, mint fordítva, de ellenállóbbnak tűnnek a tisztán szimbolikus értékű diplomáciának. A tibeti lázadások hatottak a japán közvéleményre. A fő kérdést azonban a Kínából importált fagyasztott gombócokban található vegyszerek jelentették, amik hetekre felkavarták a közhangulatot, sok japán a kínaiak aljas húzásaként értelmezik a történeteket, és gyanítják, hogy szándékosan akarták megmérgezni az ételeket. A kínai hatóságok tagadják ezt a kijelentést.

Abe Sindzo 2007 szeptemberében lemondott a miniszterelnöki tisztségről, helyét Yasuo Fukuda vette át, aki Hu Jintaot, a látogatása során biztosította a japán nép óriáspanda iránti csodálatáról és szeretetéről. A kínai elnök pedig szóban is alátámasztotta a közös kutatási célokat szolgáló két óriáspanda ajándékozását a Tokiói Ueno Állatkertnek. Az állatkert az 1992-ben, a japán-kínai kapcsolatok felvételének huszadik évfordulójára kapott Ling Ling 2008. áprilisi halálával maradt óriáspanda nélkül. Az ünnepélyes átadón a két ország közötti kölcsönösen előnyös együttműködés is szóba került. A jó szomszédági viszony erősítésében mindkét fél egyetért, ami hozzájárul a békéhez, stabilitáshoz és az egész Ázsián belüli konjunktúrához, és az így megnőtt erejével kihatással lesz az egész világra is. Fukuda jókívánságait adta a Pekingi Olimpiához és a közelgő Shanghaji Világkiállításához.

A két fél közötti gazdasági, szociális és kulturális kötelékek annak ellenére nőnek, hogy még soha nem volt ilyen feszült politikai helyzet közöttük, mint a mostani években. Kínában ismételten magasra csaptak a japánellenes érzelmek hullámai. Az interneten például rendszeresen kampány folyik Japán és a japánok ellen. Ha kiszivárog, hogy Japán ismét nagy

érdeklődést mutat az ott bevált Sinkanszen gyorsvasút Kínának való eladása iránt, az egész országban felcsap a tiltakozás lángja. Ha II. világháborús aknát találnak Kínában, azonnal a barbár japánokat emlegetik. A japánok pedig mindig adnak a kínai felháborodásra okot, ilyen például az az eset, amikor a japánok megtagadták a kártérítést attól a tizenöt kényszermunkástól, akiknek a II. világháború alatt japán szénbányákban kellett robotolniuk.

Bilaterális kereskedelmük 236 billió dollárra rúgott 2006-ban. Japán 2003-ig tizenegy éven keresztül szolgált Kína elsőszámú kereskedelmi partnereként, 2004 után azonban csak a harmadik helyet szerezte meg az Európai Unió és az Egyesült Államok mögött.

Forrás: Kínai Népköztársaság Kereskedelmi Minisztériumának 2008-as statisztikája

<http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/statistic/ie/200807/20080705642998.html>

2004 után Japán Kínával való kereskedelme meghaladta az USA-val bonyolított forgalmat is. A Japán és Kína közötti kereskedelmi mérleg nyelve Kína javára billen, hiszen míg Kína egyre kevésbé függ Japántól, addig Japán egyre ráutaltabb Kínára. Japán gazdaságának nem régi fellendülése nagy részben Kínával való kereskedelmének köszönhető. A két ország közötti hangulatot megbélyegzi a kettejük gazdasági versenyzése, mivel mindketten egy célért küzdenek, Ázsia vezető gazdasági hatalmáért. Kína indíttatása többnyire gazdasági megfontolású, az egyre fogyatkozó olaj-és gázkészlet pótlása érdekében tart igényt egyre

nagyobb befolyást ezen a területen. Emellett politikai érdeke, a 2009-es nyári Xinjinagi zavargásokhoz hasonló események megelőzése, ennek érdekében békés kapcsolatokra törekszik a szomszédos államokkal, befektetések, kereskedelem és biztonsági együttműködés útján. Már a Godman Sachs elemzői 2003-as előrejelzésükben is prognosztizálták, hogy Kína gazdasága GDP mutató szerint Németországot 2008-ra le fogja hagyni. Hogy az előrejelzés Japánra vonatkozóan 2015-ig beteljesül-e, az a jövő kérdése. Még távolibb az Egyesült Államok 2039-es megelőzése.²⁶ Kína megállíthatatlanul halad a „győzelem” felé, évek óta folyamatosan előzi meg a nagy GDP-vel rendelkező országokat, mint Olaszországot, Franciaországot, Nagy-Britanniát, és nemrégiben Németországot. A mostani cél Japán leelőzésében is jó úton halad. A kínai kormány gazdaságélénkítő intézkedésének köszönhetően, 2008 első két negyedében a befektetések aránya 2007-hez képest közel harminc százalékkal emelkedett. Ilyen befektetés történt az infrastruktúrába, amit Japánban már nem kell kiépíteni. A külföldi befektetések számára Kína kedvezőbb, mint Japán, mert a munkabérek még mindig összehasonlíthatatlanul alacsonyabbak. A pénzügyi és gazdasági világválság eredményezte exportbeli csökkenés ámbár a kínai külkereskedelmi mérleget még mindig pozitívan hagyta, de egy exportorientált ország esetében ez a válság azonnali kezelést igényel. Ezt a belső fogyasztás növelésével akarják megoldani. Míg 2001-ben 11%-os GDP növekedéssel büszkélkedhettek, addig 2008-ban csak 9%-os volt a növekedés. A kínai gazdaságpolitikai irányvonal szerint a mutató értéke nem mehet 7% alá, mert az szociális elégedetlenség, tüntetések és egyéb események melegágya lenne. A japán gazdaság mindeközben még sohasem érzett ekkora csökkenést, mint amit a mostani beruházások visszaesése, lakosság fogyasztásának csökkenése és az export összeomlása okozott.

Kína adogatói helyzetbe került, és ha igazán jól használja ki az erősségeit, akkor biztosan sikerre viszi az amerikai jóslatokat és újabb vetélytársa, az USA beérésére helyezheti a hangsúlyt.

Nem kérdéses tehát, hogy Kína útban van a világhatalmi helyzet felé. Paul Kennedy történész szerint eddig nem volt arra példa a történelemben, hogy egy egykor elbukott ország visszatérjen vezető pozícióba.²⁷ A kínaiak azonban újra jelentkeznek az első helyért. Ez mindenképpen történelmi sorsfordulónak számít.

---

²⁶ Godman Sachs: Dreaming with BRICs: The Path to 2050 <http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/brics-dream.html>

²⁷ Paul Kennedy: A nagyhatalmak tündöklése és bukása, Budapest, Akadémia Kiadó, 1992.

A két ország közötti együttműködési kapcsolatok, egyben feszültségek forrása is, és még a mai napig is kevés az olyan kezdeményezés, ami a hosszú távú jó kapcsolat kialakítására törekszik. Az egyik ilyen ritka példa Hu Jintao kínai elnök magatartása, aki felismerte, hogy több személyes kapcsolatot kell kialakítani Japánnal, mint bármelyik másik külföldi országgal. Míg a politikusok régebbi generációjának számára a Szovjetunióval ápoltak szorosabb kapcsolatot, addig az újabbak az Egyesült Államokkal. Hu Jintao nemzedékének pedig Japán jelenti azt az országot, amivel a legtöbb kapcsolatot kiépítették. Mindamellet a tartós japán elnyomás és háborúk miatt, a modern japán kultúra egyes elemei beépültek a kínaiéba, az elmúlt évtizedben Kína nyújtotta a legtöbb Japánban tanuló külföldi diákot és szakmai gyakornokot. Kína áll az élen a vegyes házassági statisztikákban is, és ők kapják meg a legtöbb japán állampolgárságot. Pár éven belül a becslések szerint meg fogja haladni a Japánban élő kínaiak száma egész Korea népességét. Mindezen felül, az emberi erőforrás áramlása nemcsak Japánba történik. Sok japán mérnök és cégvezető él Kínában, minthogy Japán a legnagyobb külföldi befektető az országban. Manapság japán tanulók ezrei jönnek Kínába nyelvtanulás, szakmai tapasztalatszerzés céljából. A shanghai japán konzulátus felmérése szerint 2008-ban több mint százezer japán tartózkodott Kínában, így ők a legnagyobb létszámú nemzeti kisebbség Kínában. A két elnök 2008-as találkozója mindenképp sikeresnek könyvelhető el, innentől Hu Jintao-ra hárul a legnehezebb feladat, a kínai lakosság meggyőzése a két ország közötti békés törekvésekről.

A 2009. áprilisi Londonban helyt adó G20-ak gyűlésén Hu Jintao kínai miniszterelnök egy öt pontból álló japán-kínai kapcsolatokra fókuszáló kezdeményezéstervet terjesztett elő az akkor japán miniszterelnöknek, Taro Asonak (2009. szeptemberig volt miniszterelnök). Hu Jintao elnök szerint a stabil bilaterális kapcsolatra ebben a világgazdasági válság miatt megrendült nemzetközi helyzetben mindinkább szükség van. Erősödő együttműködéssel és közös erőfeszítéssel hamarabb túllendülhetnek a mostani nehéz helyzeten. Ennek érdekében dolgozta ki öt lépcsőből álló tervét: az első pont szerint meg kell őrizni a mostani bilaterális magas szintű találkozókat lendületét, emellett továbbra is ki kell tartaniuk a már régebben kötött megállapodásuk mellett, miszerint a két ország vezetői minden évben meglátogatják egymást. A találkozások ugyanúgy, mint a mostani Londoni csúcson, történhetnek multilaterális szinten is. A második pontban Kína Japánnal való kereskedelmi és gazdasági együttműködésének további fejlesztése szerepel. Ahhoz, hogy 2009-ben is megfelelő maradjon az egymás közötti kereskedelmük forgalma, mindkét részről intézkedéseket kell tenni, új lehetőségeket kell keresni és kiaknázni, csak így tudnak túljutni a

mostani gazdasági környezeti nehézségeken. A gazdasági, kereskedelmi együttműködésen túlmenően a harmadik pontban a hírszolgálati, környezetvédelmi és a csúcstechnológiában való együttműködésre helyezik a hangsúlyt. Ide tartozik még, hogy a két ország politikai pártjai, törvényhozó testületei, hadseregei cseréljenek tapasztalatot, fokozván a kölcsönös bizalmat. A negyedik együttműködési pontban a nemzetközi ügyekben való bilaterális kópéráció megerősítése szerepel. Ez legfőképp Ázsia térségén belül értendő. A két országnak össze kell fognia a többi térségbeli ország felzárkóztatásában, és egy regionális piac, regionális gazdasági és pénzügyi együttműködésen, a szabadkereskedelmi övezet kialakításán kell fáradozniuk. Az ötödik pont végül az érzékeny témák kezelésére és az általánosan kialakult bilaterális kapcsolatok megőrzésére fektet hangsúlyt. Hu Jintao szerint a mostani japán-kínai kapcsolatok egy hosszú és nehéz folyamat eredménye, ezért meg kell becsülni és tovább kell fejleszteni. Japán és Kína gazdaságilag függenek egymástól, mindketten ellenzik a kereskedelem és befektetés területén a protekcionizmus magatartását és mindketten egyetértenek, hogy erősíteniük kell a regionális gazdasági és pénzügyi helyzetüket. A kínai fél kész folytatni az imént felsorolt intézkedésekről való beszélgetést, továbbá készen áll mind a bilaterális, mind a nemzetközi stratégiájának megerősítésére.

A feltörekvő Kína egyre jobban ázsiai vezetői hatalomra tör Japán előtt. A pandadiplomácia mellett a hagyományos diplomáciának is vannak eredményei abban, hogy a térség nagy hatalmai milyen kapcsolatokat alakítanak ki. Henry Kissinger a híres diplomata szerint Japánnak három lehetősége van Kína nyomását neutralizálni: vagy folytatja szövetségét az Egyesült Államokkal, vagy partnerségre lép Kínával, vagy az EU mintájára Ázsiai Közösséget alakít.²⁸ Úgy látom, hogy az utóbbi mellett választott, mert ő kezdeményezte az úgynevezett EAS (East Asian Summit) azaz, Kelet-Ázsiai Nemzetek Tanácsának létrehozását, ami később Kelet-Ázsiai Közösséggé, egy keretprogrammá nővi ki magát, ami hozzájárul a regionális fejlődéshez. Japán most először sorolja magát Kelet-Ázsia térségébe. De úgy tűnik, ez a kezdeményezés az egyetlen mód arra, hogy reagáljon Kína gyors ütemű fejlődésére. Az EU-hoz hasonló közösség létrejöttét a 2009 szeptemberében beiktatott japán miniszterelnök, Hatojama Jukio ígérte meg választóinak. Japán tehát így tesz lépéseket annak érdekében, hogy ne maradjon le Peking mellett az ázsiai befolyás megszerzésében, aki már eddig is gyorsabban kötött a térségben szabadkereskedelmi megállapodásokat, mint vetélytársa. Pedig Kína igen mélyről jött, hosszú időbe telt, amíg meg tudta határozni az Ázsián belül betöltött helyzetét. A kilencvenes évektől egy barátságos elefántként lehetett jellemezni, ami nem akar

---

²⁸ Henry Kissinger: Diplomácia, Panem-Grafo Budapest, 2008

senkit eltaposni Délkelet-Ázsiában. 2001-ben azonban konkrét lépéselőnyre tett szert Japánnal szemben, amikor az indonéziai Bali szigetén tartott ASEAN-csúcsértekezleten stratégiai partnerségről szóló szerződést írt alá tíz tagállammal. Ezeknek a szerződéseknek része volt a szabadkereskedelmi egyezmény létrehozása a partnerek között. A vámsorompók 2011-ig fokozatosan megszűnnek. Japán Kína ambícióit a 2001-es Kék Könyvben így jellemezte: „Talán a legjelentősebb tényező, amely a 21. században megváltoztathatja a Csendes-óceán ázsiai térségének stratégiai alaprajzát, Kína átalakulása...”²⁹ Japán nem tétovázott sokat látván Kína lépéseit, 2002-ben az ASEAN-Japán találkozón aláírták a kölcsönös nyilatkozatot az átfogó gazdasági partnerségről. Ez öt területen való együttműködésről szóló megállapodást foglalt magában. Először is Japán és az ASEAN versenyképességének fokozására hívták fel a figyelmet, emellett hangsúlyt kapott az áru-és szolgáltatáskereskedelem liberalizációjának előmozdítása, újabb területek keresése a további együttműködésre, a sokkal hatékonyabb gazdasági integráció elősegítése és az ASEAN tagjai közötti új áthidalása.

Kína gazdasági együttműködésre törekvése a térségben már megvalósult, de másik célja elérése pontosan Japán miatt, kétséges. Kína szimbólumokat kedvelő ország, kint létem alatt törekedtem a hasonlataikból, jelképeket használó példabeszédekből a valódi mondanivalót kivenni. Ezért gondolom, hogy Kína egyetlen gesztusa mögött nemcsak az általuk hangoztatott okok lapulnak meg, hanem még sok más tényező is meghúzódik a háttérben. Kínai gazdasági ambíciói mellett ott szerepel a hatalmi érdek is, azaz, hogy semlegesítsék, megfékezzék az amerikai és japán befolyást Délkelet-Ázsiában. Ezért a japánok új integrációs törekvésének sarokkövét adja, az a kérdés, hogy bevegyék-e az Egyesült Államokat az ASEAN³⁰ országok, Kína, Dél-Korea, Japán, Ausztrália, Új-Zéland és India mellé. Japán és Ausztrália a felvétele mellett van, hiszen ez ellensúlyozná Kína befolyását, míg Kína a fent említett okból kifolyólag csak az ASEAN, Kína, Japán és Dél-Korea együttműködését támogatja. A japán elképzelés szerint a szövetség eleinte gazdasági jelleggel rendelkezne, ami majd idővel bővülne, és a tagországok egységes valutát használnának. Eddig négy találkozóra került sor, ahol egy sor kereskedelmi, energiaügyi, politikai és biztonsági megállapodás

---

²⁹Japán Külügyminisztérium honlapja, letöltve 2009-11-27
<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2001/chap1-d.html#3>

³⁰ ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) , azaz Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetségét 1967-ben alapították. Ez egy regionális integráció, amely Délkelet-Ázsiában tíz teljesjogú tagsággal bíró ország gazdasági, politikai és kulturális együttműködését segíti elő. Tagországai: Fülöp-szigetek, Indonézia, Malajzia, Szingapúr, Thaiföld, Brunei, Vietnam, Laosz, Minmar és Kambodzsa. Emellett létrejött az ASEAN+3 Kína, Korea és Japán részvételével, illetve az ASEAN+1 csak Kína kiegészítésével.

született. A 2007-es gyűlés témáját az éghajlatváltozás, fokozatos energiahiány és környezetszennyezés okozta problémákra való megoldás keresése adta. A negyedik találkozón a kirajzolódni látszó délkelet-ázsiai kereskedelmi unió terve megerősítésre talált a jelenlévők részéről. Ez a szerveződés a gyakorlatban várhatóan 2015-ben kezdené meg működését. A japán miniszterelnök szerint, ki kell használni azt az előnyt, hogy a délkelet-ázsiai országok gyorsabban kerülnek ki a recesszióból, mint a nyugatiak. A jelenlevő ASEAN országok, Kína és Japán egy jövőbeni társulás alapkövétül szolgáló befektetési és kereskedelmi szándéknyilatkozatot írtak alá. Elhatározták, hogy megvalósíthatósági tanulmányt készítenek a délkelet-ázsiai szabadkereskedelmi övezet kialakításáról. Egy Európai Unió hasonlatára létrehozni kívánt szervezetben Kínának és Japánnak szoros együttműködésre kéne lépniük, csakúgy, mint Európában Francia-és Németország. Ezt a kooperációt azonban nehezíti Japán nacionalizmusa, ami elhidegíti mind Kínával, mind Dél-Koreával való kapcsolatát, bár az elmúlt években számos változás történt Japán saját történelmével való hozzáállásában. Az integráció az Európai Unióhoz képest különbözik abban, hogy itt a tagállamok várhatóan nem fognak beleavatkozni egymás belügyeibe, és egységes politikai rendszer se fogja jellemezni őket. Az integráció magában foglalna egy szabadkereskedelmi övezetet (EAFTA), egy befektetési övezetet (EAIA) és az Ázsiai Valutaalapot. A pénzügyi integráció szükségessége az 1997-es válság idején merült fel először, azóta tanulmányok készülnek egy közös valuta-és árfolyamrendszer bevezetéséről. A hidegháború után formálódó ASEAN szervezete nem elég erős ahhoz, hogy megbírkózzon az 1997-es thaiföldi pénzügyi válság hatásaival, és a mostani pénzügyi és világgazdasági válsággal sem. Ebben az évben tette meg Japán az első markáns lépést az új integrációs elképzeléseinek megalapozására. Az úgynevezett Hashimoto Doktrína három irányvonalat rögzített. Az első az ASEAN országok és Japán közötti szélesebb és mélyebb érintkezése vezetői szinten. Másodszor a kölcsönös megértés és kulturális kapcsolatok, harmadszor a közösséget érintő problémák közös megtárgyalásának fontossága jelentette az okirat pontjait. Japán kijelentette, hogy támogatja az ASEAN-t a valutájuk és pénzpiacaik stabilitásában és szilárd, hosszantartó fejlődést mozdít elő szerkezeti és gazdasági reformjai segítségével. Ezek a kezdeményezések megerősítették Japán diplomáciai vezető szerepét.

Japán a térség regionalizációjában kulcsszerepet játszik, ez nem vitás, egy ideig még biztosan megőrzi a gazdasági súlypontját, és mivel Japán Ázsia legrégebb demokratikus nemzete és piacgazdasága, ezért a többieknek tőle kell tanulniuk. Minthogy Japán volt az első a távolkeleti térségben aki igazodott a globális világhoz, sok tapasztalattal rendelkezik a térség többi

országa számára. Ezenfelül megvan az anyagi forrása a szerveződés elindításához, mint ahogy ő volt az ASEAN legfőbb támogatója is. Kína fejlődése nem lett volna lehetséges Japán anyagi és szellemi tőkéje nélkül. Japánnak érdekében állt Kínát méltó vetélytársává emelnie, hiszen ez a záloga az állandó fejlesztésnek. Kínát a japán fejlesztési segélyek és beruházások tették a gazdasági erővel bíró orszaggá. Ezt bizonyítja, hogy a két ország közötti külkereskedelem összeforgalma az utóbbi tíz évben a tízszeresére nőtt. A japán Külügyminisztérium így összegzi: „Annak biztosítása, hogy Kína építő szerepet játsszon a nemzetközi közösségben, nemcsak Japán és Kína, hanem a csendes-óceáni Ázsia és az egész világ stabilitása és virágzása érdekében lényeges...Japán továbbra is... bátorítja Kínát a nemzetközi keretekben való aktív részvételre.”

A gazdasági versengés mellett azonban igényt kapnak a politikai és társadalmi változtatások is. Ha Japán és Kína összehangolná ezeket a platformokat és így versenyeznének, az mindenképp egész Ázsia lendületes fejlődését vonná maga után. Ezekhez mindenképp a két ország barátságának megalapozására lesz szükség. A múlttól való elszakadás jelentené ennek megoldását. Erre példa Abe Sindzo volt miniszterelnök 2006-os békítő látogatása Kínába, ami olvadást jelentett a kettejük kapcsolatában. A jó együttműködéshez elengedhetetlen lenne Kína átláthatósága gazdasági, társadalmi, politikai és biztonsági szempontból egyaránt. Kína fejlődése elindított egy olyan folyamatot, amikor már Kína is tud segíteni másokat a gazdasági-társadalmi fejlődésben, ez mindenképp egész Ázsia érdeke.

IV. Pandaipari átalakulás

Az 1990-es években a Kínai Vadvilág Megőrzése Szervezet (CWCA) és a Kínai Zoológiai Szervezet megállapodást kötött a Nemzetközi Vadvilágvédő Irodával, hogy ezentúl az óriáspandákat csak párban, tízévnyi bérleti időre, kínai tudósokkal való kutatási együttműködés és tenyésztési program keretében ajándékozhatják külföldi országoknak. Emellett nemzetközi szerződésbe foglalták, hogy a Kínai Népköztársaság csak belföldre ajándékozhat a ritka állatból, külföldre viszont csak bérletbe, a fogadó állam engedélyével, ellenszolgáltatás fejében kínálhat fel az óriáspandáiból. A döntés egyik okának tekinthető, a kínai természetvédelmi hivatalnokok véleménye, miszerint a veszélyeztetett állatokat ezen túl csupán szaporítási és biológiai kutatás célból adhatják kölcsön. Az együttműködés célja a tudományos ismeretek kicserélése, a munkaerő és a költségvetés megosztása. A bérlet ideje alatt a pandapár és annak esetleges medveboccai a kínai állam tulajdonát képezik. A bérleti díj évente mintegy egymillió dollárra rúg (tehát anyagi oldala is van a kínai részről megszülető döntésnek).³¹ A bérleti idő alatt született bocsért fejenként plusz hatszázezer dollárt kell fizetni, és két év elteltével vissza kell szolgáltatni Kínának. Korábban az állatkertek legdrágább lakosának az elefánt számított, azonban az óriáspanda tartása ennél ötször költségesebb. Ilyen feltételek között került óriáspanda 1994-ben Japánba, Kobe városába, 1995-ben Dél-Koreába, 1996-ban San Diegóba, 1999-ben Atlantába. A San Diegói állatkertben 1999. augusztus 21-én óriáspanda bocs is született, amit az akkori kínai nagykövet Hua-Mei-nek(华美), azaz Kína-Amerikának nevezett el. 2000 decemberében Washington Nemzeti Állatkertbe érkezett egy két és fél éves nőstény és egy három és fél éves hím példány, ami zöld jelzésként szolgált Kína és az USA egyre gyümölcsözőbb kapcsolatainak irányába. Mindketten a Wolongi Óriáspanda Kutató és Megőrző Központban születtek Szecsuánban. A faj megvédését elősegítő program keretében tíz évre kapták meg a medvéket tízmillió amerikai dollárért cserébe. Később több óriáspandabocs utazhatott a Federal Express külön gépén Washingtonba, hogy részt vegyenek egy tenyésztési programban, és ezt az alkalmat megragadva körbemutassák a közönségnek. 2000-ben újabb nőstény érkezhetett Japánba, 2003-ban Memphisbe, ugyancsak 2003-ban kapott Ausztria egy óriáspandapárt, és szintén ebben az évben lett a Thaiföldi Állatkert is gazdagabb egy párral.³²

³¹Érdekes, hogy a bérleti díj nem egységes minden országra. Kína a fejlődő országokkal megegyezés alapján (Kínában, kínaiaktól mindig alkudni kell) dönt a bérleti díj megállapításáról.

³²A thai miniszterelnök, Abhisit Vejjajiva 2009-es Kínába látogatása hivatalosan a két ország közötti gazdasági

2007-ben Madrid kapott egy párt, és kilátásban van az ausztráliai Adelaide várható „pandaszállítmánya”. Legfrissebb hír, hogy az San Diégói álltakertben 2009. augusztusban született egy hímboocs, akinek névadását internetes szavazásra bocsátották. Három hónapra rá, pont Obama Kínában való látogatása alatt zárult le a kölyök nevével kapcsolatos véleménykutatás. Az állatkerteken kívül magánszemélyek is sorban állnak, mint a Las Vegas-i Mandalay kaszinó-szálloda tulajdonosa. Ő havidíjért maximum négy hónapra kaphatja meg a különleges jószágot (30-70 ezer dollárért). A harmadéves magánbérlésre eddig Dél-Koreában, Kanadában és Svájcban volt példa.

Az új törvény értelmében, megszületett a felismerés, hogy nincs más módja az állatok populációnövelésének, mint a különböző országok kutatói együttműködése. Az állatok átadását megelőzően szerződés kötött Kína és a fogadó ország között, a kínai miniszterelnök, a Külügyminisztérium, az erdészeti hivatal aláírásával, az óriáspandák küldését megelőzően kínai szakemberek, tudósok, ápolók megvizsgálják az állatok jövőbeni élőhelyét, felmérést végeznek a környezetről, az éghajlatról, és minden olyan tényezőről ami döntően befolyásolja majd az állatok életminőségét. Feladatukhoz tartozik többek között a fogadó állatkert dolgozóinak szakszerű kiképzése is. Az állami ajándékozás elüzletiesedése habár tudományos kutatások védőneve alatt zajlik is, kettős megítélése főleg Japánban érzékelhető. Egy japán újságíró ismerősöm mondta, hogy Kína kihasználva az óriáspandák főleg gyerekek általi kedveltségét, így jutnak nem kevés pénzhez, emellett otthon se kell addig a tartásukat finanszírozni. A japánok az elmúlt évtizedekben dollár milliárdokkal támogatták elmaradott szomszédjukat, aminek eredményeképp mára saját riválisává fejlődött. Ezt hozzák fel érvül azok, akik az óriáspanda bérlésével kapcsolatban ambivalens érzéseikről számolnak be.

Kína csak nyertes lehet ebben a „játék”-ban, az óriáspanda szeretetreméltósága Kína iránti enyhült magatartást is kihozhat az emberekből, mindenképpen zseniális ötlet a kínaiak részéről. Kína rohamosan fejlődő gazdasága mellett a lakosság 60%-a által lakott fejletlen és embertelen körülményeket nyújtó vidék fejlesztése még sok pénzre lesz szükség. Azonban a bérleti díjakból befolyt összeg nagyobb részét mégiscsak Kína a vadon élő pandáinak körülményei javítására és a befogottak szaporítására költi. Japán ismerősöm véleményéhez annyit szeretnék hozzáfűzni, hogy a nem csekély bérleti díjjal ellenben, az állatkertek befektetésre szánt pénze a látogatók bizonyított ugrásszerű növekedésével megtérül, és

---

együttműködést hivatott erősíteni, de a thai politikus itt alkalmat ragadott annak az ügynek érdekében, hogy kérvényezze a kínaiaktól a nemrég született óriáspandakölyök maradását.

később a bevételt is növeli. A washingtoni állatkert bevétele a pandák érkezése után például ötven százalékkal nőtt meg hirtelen. Az állatkert honlapján a pandák életét egyenes adásban közvetítő web kamerát pedig havonta két millióan nézik.

Van olyan álláspont, az óriáspandák odaajándékozását illetően, miszerint bármi legyen is annak fedőneve, ellenzi és egyenesen Kína természetet kisajátító tulajdonságát látja az egész folyamatban. Ezeket a nézeteket feltételezhetően az emberi jogokat szívükön viselők vallják, akik előbb az emberi jogok tiszteletben tartásával lennének elégedettek és csak utána az állatokéval. Annyi bizonyos, hogy az óriáspandákon keresztül hatalmas erőt kölcsönöztek maguknak a kínaiak, hiszen majdnem mindegyik ország szeretne egyet ebből a gyönyörű Kínában őslakos állatból. Viszont Kínán múlik - azaz ebből a szempontból adogató szerephez jut a többi állammal szemben-, hogy kinek ajándékoz ténylegesen a kincséből. Ez elsősorban az adott ország súlyán (főleg gazdasági értelemben) múlik és természetesen azon, hogy milyen Kínával való diplomáciai kapcsolata.

Friss és érdekes hír, miszerint a Torontói Állatkert is szeretne tíz évre egy pandapárt az állatgyűjteményén belül tudni. Ennek érdekében úgy látszik, hogy nem ismer határokat. Az állatkert szóvivője szerint olyan tervek vannak kilátásban, miszerint húszezer dollárért vennék igénybe egy érdekvérvényesítő szolgálatát, hogy további kilenc képviselővel együtt elutazzon Kínába a nemes ügy előmozdítása érdekében. Összesen körülbelül 83 ezer dollárba kerülne a küldetés kivitelezése. Toronto polgármestere, David Miller szerint a turizmus szempontjából előnyökkel járhat a két óriáspanda Torontóban való elhelyezése, de azt mindenképp túlzásnak tartja, hogy ezért tíz ember „házaljon” Kínában, amikor egy telefonhívás is megtenné ugyanazt a hatást. De a Torontói Állatkert szerint – és az Ázsia-szakértők egyetértésével- a személyes találkozás, Kanada teljes elkötelezettségének kimutatása ebben az ügyben elengedhetetlen a siker felé. A legfrissebb hírek (2009. november 26.) szerint Torontónak sikerült végül elküldenie tíztagú delegációját, akik sikeresen aláírták szándéknyilatkozatukat a kínai Chongqing Állatkerttel. Most már csak a kanadai kormány a kínai kormánytól való hivatalos kérelme hiányzik ahhoz, hogy a becslések szerint az óriáspandák révén több mint húszmillió dollárral gazdagodhasson a Torontói Állatkert.³³

A brit Európa-ügyi miniszter, Jim Murphy közbenjárása révén az Edinburghi Állatkertbe 2010 után várható két óriáspanda. A várakozásokkal ellentétben az óriáspandák nem

---

³³ A bevételre vonatkozó becslés a pandák bérleti idejére, azaz tíz évre szól, az első évben 450.000 látogatóval, a második évben 150.000 vendéggel számolnak.

érkezhetnek meg a skót állatkert centenáriumi ünnepségére annak ellenére, hogy Jim Murphy Pekingben találkozott a kínai külügyminiszterrel, hogy megsürgesse az ajándékozást. Gordon Brown 2008 novemberében jelentette be igényét egy óriáspandapár Edinburghban való hospitálására, azonban a procedúra a vártnál hosszadalmasabbnak bizonyult. Mindenesetre elmondható, hogy az óriáspandák jövőbeni megérkezésével az Edinburghi Állatkert lesz az egyetlen „pandatulajdonos” Nagy-Britanniában.

Az újonnan törvény mellett azonban eddig kétszer volt példa politikai színezetű ajándékozásra, egyszer 2007-ben Hong-kongnak és 2008-ban Taiwan szigetének (2005-ben sikertelen próbálkozás) a régre visszanyúló barátsági eszmével párosuló állami ajándékoszó szolgáló pandapárt ajánlottak fel.

IV.1. Hong-Kong

Hong Kong 1841-ben, az ópiumháború után Nagy-Britanniához került. Amíg Kína polgárháborúval, majd a szocialista tisztogatással volt elfoglalva, Hong Kong egyre több disszidentet és menekültet fogadott be. A város a kínai szellemi élet központja és a későbbi gazdasági fejlődés modellje lett. Nagy-Britannia az 1970-es évektől kezdve vezette le a Hong Kong visszaadásáról szóló tárgyalásokat, aminek eredményeképp 1997-ben visszacsatolták Kínához. Tíz évvel később, a kínai miniszterelnök, Hu Jintao látogatást tett Hong Kongba, hogy hivatalosan is megünnepelhesse a brit gyarmat felszabadulásának tizedik évfordulóját. Azonban a miniszterelnök személye a vele együtt érkező két óriáspanda kölyökkel szemben háttérbe szorult. Bár Hong Kong már 1999-ben kapott két óriáspandát Kínától, azonban nekik még nem sikerült utódot nemzeniük, így a kölyökpandák érkezése nagy érdeklődést keltett. A két kölyök medve azt hivatott jelezni, hogy milyen fontossággal bír a kínai vezetők számára ez az évforduló, nevezetesen Kína felemelkedése a világ gazdasági és politikai élvonalába. Az ajándék kifejezi, hogy Kína elégedett az elmúlt tíz évben történt hong-kongi folyamatokkal, azzal, hogy az egykori gyarmat vezetői próbálják Kínába integrálni Hong-Kongot, és visszaszorítani a demokráciát elősegítő törekvéseket. A medvéket még Kínában nevezték el, Le Le boldogságot, Ying Ying pedig bőséget, jólétet jelent. A kínaiak hagyományosan pozitív értelmű neveket adnak mind személyeknek, mind állatoknak. Az ajándékba szánt óriásmedvék elnevezésére érdemes odafigyelni, mert célozhat az óriáspandákat ideiglenesen befogadó ország felé elvárást, véleményt és akárcsak pusztán jókívánságot is. Hong Kong egy különleges igazgatási területnek számít, ahol a vezetőt nem választják, hanem kijelölik, a törvényhozó testület pedig csak részben választott, ebből adódóan korlátozott hatalommal bír. Mint Hong Kong korábban már tapasztalt demokráciát követelő megmozdulásokat, ezért ez az évforduló magában rejtette ez iránti törekvés újjáéledésének lehetőségét. Azonban Hu Jintao az elzárkózás diplomáciai taktikáját választva, nem volt hajlandó találkozni a hong-kongi törvényhozó testület választott tagjaival, hogy tárgyaljanak Hong Kong demokráciájának jövőjéről.

Érdekes tény, hogy a Hong Kongnak ajándékozott óriáspandák a többi országtól eltérően nem állami tulajdonban lévő állatkertbe, hanem független, jótékonyági szervezet által vezetett természetvédelmi parkba kerültek. Az úgynevezett Ocean Park Conservation Foundation feladatának tekinti az óriáspandák mellett Ázsia más vadon élő állatainak (bálna, delfin, vöröspanda, korall, csikóhal) védelmét is. Ennek érdekében kutatásokat folytat és

oktatóprogramokat szervez. Igyekeznek bevinni a fiatal generációt a kutatási terveikbe, nyári táborokat szerveznek az általános és középiskolás tanulóknak, hogy lehetőséget adjanak nekik megismerkedni a természetvédelem legfontosabb feladataival. A szecsuáni földrengés idején segílyt nyújtott a legsúlyosabban károsított területek pandapopulációjának elemes házikók, víztisztító tabletták küldésével. A szervezetet magánadományokból tartják fenn, adakozásra a honlapjukon átutalás útján nyílik lehetőség.

IV. 2. Kivételes ajándékozás

„Egy ország, két rendszer”

Kínában lehetőségem adódott több mint egy hónapos országjáró utazásra, amelynek egyik állomása a déli Fujian tartomány volt. Fujian földrajzi közelsége és a közös nyelv révén szorosan kötődik Taiwanhoz. A taiwani beruházásoknak és kedvező tengerparti fekvésének köszönhetően Kína egyik leggazdagabb tartománya. Azonban a látszatra Taiwannal szoros barátságot ápoló terület az esetleges Taiwan elleni támadás kiindulópontja, amit legjobban a rengeteg rakétakilövő állomás támaszt alá. Taiwan és Kína közötti feszültség a történelmi áttekintésben már említett 1949-es polgárháborúig nyúl vissza. Ekkor vált a szigetország önállóvá, amit Kína nem ismert el és renegát államnak nyilvánította, továbbra is magáénak tekintette. Csang Kaj-sek vezetése alatt Taiwan arra az útra lépett, ami ma Ázsia egyik leggazdagabb államává tette. Peking már régóta hirdeti azt a szándékát, hogy Taiwannak és Kínának békés úton kell egyesülniük, ugyanakkor fenntartja a jogát arra, hogy szükség esetén erőszakot is alkalmazhasson. Kína közismert célja az, hogy Taiwanra is alkalmazza az „egy ország, két rendszer” elvet, ahogyan az már Hongkong és Makao esetében is megtörtént. Az 1996-os taiwani választásokon Chen Shuibian választották meg Taiwan elnökének, ami felváltotta az addig a Kuomintang pártban kiteljesedő diktatúrát és rátért a demokrácia útjára, Taiwan függetlenség mellett érvelt, ezzel kivívva maga ellen Kína haragját, aki a Népköztársaság alapítása óta az egy Kína elvére törekszik. Ezért, az az ország, aki Pekinggel tart diplomáciai kapcsolatot, az nem teheti ugyanezt Tajpejjel. Csak jelentéktelen országok, mint néhány közép-amerikai vagy déltengeri állam ismeri el Tajpejt. 1971-ben Taiwan újra igényelte a korábban magától lemondott ENSZ-tagságot a vezetésváltás után, amit persze Peking határozottan elutasított. Így Taiwan egy időre elszigetelődött diplomáciai szempontból a világtól, és az érdekorientált nyugati országok mind Kína kezét keresték, és egyetértettek az „egy Kína” politikájával. Egyelőre úgy tűnik, hogy amíg Taiwan nem követel magának függetlenséget, és nem is lép a Kínával való újraegyesülés ügyében, addig a status quo fennmarad kettejük között. De ha egyszer döntés születik, és Kína kitart a támadás mellett, kérdéses, hogy a hagyományos jellegű hadviselésével el tudná-e foglalni az amerikai hadsereg által támogatott Taiwant. Mindenesetre harcias fellépésük lehetőségének rendszeresen hangot adnak, amikor a kínai hadsereg azt a forgatókönyvet próbálja el minden évben, hogy

szárazföldön, vízen és levegőben elfoglalja Taiwan közel százezer katonát számláló seregével, mintegy jelezve a taiwani vezetőknek és szövetségesüknek, az USA-nak, hogy készek az szükség esetén erőszakkal való benyomulásra. Az USA a Taiwan Relations Act nevű törvényében biztosította Taiwan katonai megsegítéséről az esetleges kínai támadás esetén. A 2005-ös elszakadás ellenes törvény elfogadása némi biztonságérzetet ad a világnak, azonban kimondja azt is, hogy háború indítható abban az esetben, ha Taiwan kinyilvánítaná államiságát. Az „egy ország, két rendszer”- elméletét Taiwan két sikeres példával³⁴ maga előtt veheti fontolóra. Taiwan azonban ezt a folyamatot elutasítja. Az esetleges egyesítést jóval inkább a Kínában lezajló gazdasági és politikailag hasonló folyamatok segíthetnék elő, amik Taiwanon zajlanak.

Máig Taiwan lakosságának 5%-a, azaz közel egymillió kínai költözött át a szárazföldi Kínába. A taipeji kormány 1987-ben döntött úgy, hogy lazít az állampolgárai számára megtiltott Kínába való utazás rendeletén. A döntésnek gazdasági megfontolásai voltak. Egy bár nyersanyaggal nem rendelkező, elszigetelt kis sziget vezető kereskedelmi és ipari hatalmává nőtte ki magát az elmúlt esztendőben. A 90-es évektől az elektronikai iparáguk vált a legerősebbé, csipek, számítógépek, laptopok és tartozékait állítják elő a világnak. Ám előállításuk egy idő után költségessé vált, így gyártásukat áthelyezték a szárazföldre. Leginkább Fujian és Guangdong tartományokat szemelték ki erre a célra. A szárazföldi befektetéseket ugyan a taiwani kormány korlátozza-nem akarnak túlságosan függeni Kínától-, egyre tovább nőnek. Taiwani kereskedők a hazájuk szabta korlátozást egy harmadik ország bekapcsolásával kerülik ki. Ilyen off-shore országgént szolgál a Virgin-szigetek, Hongkong és Szingapúr. Taiwan szabta korlátozások eredményeként egészen 2008-ig nem létezett közvetlen repülőgépjárat Taiwan és a szárazföld között. Az üzletemberek Hong-kongon vagy Makaón keresztül érték el üzletkötési célpontjukat. Ám nem csak vállalkozók vállalták ezt a kerülőt, hanem egyre több diák is, akik a szárazföldön kívánnak szerencsét próbálni.

---

³⁴ Makaót a portugál gyarmatot egy 1976-os törvény (Organic Statute) keretében politikai autonómiát kapott. Portugália és Kína 1979-ben diplomáciai kapcsolatot létesített. Ekkor egy memorandumban a portugálok Makaót Kína részeként ismerték el, amely portugál adminisztráció alatt működik.

Az 1987. évi egyezmény az "egy ország, két rendszer" elven alapul, így 1999. december 20-i visszakerülése után Különleges Közigazgatási Terület lett, nagyfokú autonómiával, ahol a kapitalista gazdasági-társadalmi berendezkedéssel. Megmarad önálló valutája, fenntartják a tőke szabad áramlását, pénzügyileg önálló marad, a központi kormány ott nem vet ki adókat. Változatlanul szabad kikötő és önálló vámterület lesz. Saját törvényhozói, végrehajtói testületekkel, független bírósággal rendelkezik, az érvényben levő törvények alapvetően változatlanok maradnak

Hong-kong az angol gyarmat 1997-ben vált újra Kína részévé. Ekkor lett hivatalos neve Hong Kong Különleges Igazgatású Terület A Kínai Népköztársaságban. saját kormánya van, mely demokratikus választás útján kerül hatalomra.

A szárazföldi Kínának a már bevett Nagy-Kína koncepciójában Taiwanra elsősorban csúcstechnikája és évtizedes termelési know-how-ja végett lenne szüksége, ami elősegítené Nagy-Kína gazdasági hatalmának határtalanságát a világban. Másodsorban pedig az egyre csökkenő nyersanyagok miatt egyre veszélyesebb és függő helyzetbe került nagyhatalom innen tudná a Taitwantól mindössze 280 kilométerre fekvő, nyersanyagokban gazdag Dongshan-szigetet megszerezni.

IV.2.1. Óriáspanda, mint „országon belüli” ajándék?

A pandadiplomácia története egyik legérdekesebb állomásához 2005-ben érkezett, amikor pandapárt ajánlott fel Taiwannak. Ez az esemény kilóg az államközi ajándékozások sorából, mert Peking nem ismeri el a nemzetközi jog szerint 1949-től Kínához tartozó Taiwan önálló államként. Taiwan és a szárazföldi Kína közötti diplomáciai kapcsolatokban a 2008-as év igen jelentősnek mondható. Taiwanban 2008 májusában hivatalba lépett az új elnök, Ma Jing-csiu, aki Kína-barát politikát hirdetve fontosnak látta a szárazfölddel való megbékélés fokozatos útját. Júniusban egy Pekingben tartott megbeszélésen egyezményt kötöttek, aminek értelmében közvetlen repülőjáratok indulhattak a két ország között. Ezidőben Taiwanon tüntetések zajlottak a Kína felé való közeledések ellen. Azonban a megegyezések egymást követték. Írásba foglalták a Taiwani-szoros két oldala közötti személyszállító repülő járatszámának sűrítését, a tengeri teherszállítás engedélyezését, a közvetlen postaforgalom javítását és az élelmiszerbiztonság területén való együttműködést. Ezeket a határozatokat mind az Európai Unió, mind az Amerikai Egyesült Államok jó szemmel nézték, hiszen ettől a térségben való biztonság megnövekedését várták.

A tárgyalások kitértek az akkoriban kezdődő pénzügyi-, és gazdasági világválság sikeres kezelésére, és biztosították az együttműködést. Megállapodtak, hogy a találkozót követően félévente összeülnek hivatalos keretek között, és elsősorban pénzügyi témákról tárgyalnak. A megbeszélések mentesek maradtak a politikai tartalmaktól, mégis elkerülhetetlen volt, hogy Kína hangot ne adjon elvárásának, pontosabban Taiwan nemzetközi szervezetekből való kívülmaradásának. A hivatalos találkozók során a taiwaniak azt találgatták, hogyan fogja szólítani a kínai fél a taiwani miniszterelnököt. A kényes szituációnak azonban a taiwani fél elejét vette, és arra kérte a kínai elnököt, hogy a keresztnevéen szólítsa. Ezen természetesen a demokratikus rendszerükre büszke taiwaniak felháborodtak. Emellett hangot kaptak a taiwani elnök elleni kritikák is, miszerint ha nem képes megvédeni a saját tisztségét, akkor az országát sem. Mindezen utóhangok ellenére a tárgyalási sorozat mindkét fél számára sikeresen zárult, még akkor is, ha Taiwan biztonsága és nemzetközi státusza bizonytalan maradt.

Az ajándékozási ötlet nem új, már 2005-ben sor került egy a Mao korszakkal lezáródó, azonban Taiwannal kivételt tevő óriáspandapár állami ajándékozására, azonban az akkori vezetés ezt a gesztust határozottan visszautasította. Az áttörést az jelentette, amikor a jelenlegi „Kína-barát” miniszterelnök, Ma Jing-csiu elfogadta a megismételt felajánlást, és a Tajpeji

Állatkert több millió dollárnyi előkészületi költséggel megfelelő körülményeket biztosított új lakói számára. Ez a készülődés és várakozás kicsit hasonlított a kínaiak olimpiai lázához. Hathektárnyi bambuszpálmaültetvényt létesítettek, húsz gondozót küldtek az Egyesült Államokba továbbképzésre, emellett szakértő állatorvosokat szerződtettek, hogy minden zökkenőmentesen alakuljon a „Nagy nap”-tól kezdődően.

Mao uralkodása idején a ritka állatok ajándékozása diplomáciai eszközként szolgált, azonban az állatok veszélyezettsége miatt az ajándékozásuk jogi szabályozásban részesült. Ez kimondja, hogy Kína saját országhatárain belül korlátlanul ajándékozhatja az állatkertjeibe, azonban külföldre nem érkezhetsz óriáspanda, mint állami ajándék. Olyan feltételekkel, mint az adott ország erre adott engedélye, és az ellenszolgáltatás nyújtása fejében lehetséges az állatok mobilizálása külföldre. 2005-ben Taiwan élén még egy Kína-idegen kormány szerepelt, aki az ellenszolgáltatást mindenképpen Kínának való behódolásként értelmezte, afféle „trójai pandát” látott Kína gesztusában, nem is ok nélkül, hiszen az ajándékba szánt óriáspandák neveinek jelentése összetéve „egyesítés”-t ad ki- a nevek egy nyílt kínai szavazás eredményei-, ezért visszautasította a nem mindennapi ajándékot. Chen Shui-bian akkori elnök evvel kivívta a szárazföldi kínaiak körében a legnépszerűtlen politikus címét. Bár nyíltan nem mondta ki a felajánlás elutasítását, mégis egyértelmű volt, hogy nem fogadja az ajándékot, amit azzal indokolt, hogy a fél trópusi klíma nem tette jót az állatoknak. Azonban az ugyancsak ki nem mondott, de elég valószínű okként szolgál, hogy Kína legutóbbi politikai-ízű pandaajándékozása Hong-kongnak jutott, az 1997-es visszatérésük alkalmából.

A mostani elnök evvel szemben kész az együttműködésre a szárazfölddel, és ezért igent mondott a felajánlásra. Hivatalosan ritka állatokkal viszonyozták az ajándékot. Az ajándékozás egy szorosabbra kötni kívánt gazdasági, kereskedelmi, pénzügyi kapcsolat záloga, aminek a jövőben politikai együttműködéssel is párosulnia kell. Evvel a lépéssel már érezhetően csökkent a két ország közötti feszültség. Peking az ajándék felajánlásával meg akarta erősíteni azt az elképzelését, hogy a jelenleg önálló kormányzású, de az ENSZ által nem elfogadott függetlenségű Taiwan egy nap visszacsatlakozik az anyaországhoz.

A kínaiak a kialakított kapcsolatok későbbi ápolására az óriáspandák küldésénél nem is találhattak volna jobb megoldást, hiszen a bambuszmedvék ürügyén szinte mindig kapcsolatot és hírt tudnak kelteni. Tudván, hogy a választott állat nem mondható szapora fajnak, egy év elteltével Kínából segítség érkezett a pandapárnak egy pandaszexológus személyében, aki a medvepár kapcsolatának gyümölcsözését tűzte ki célul. Tevékenysége tudományos

kísérleteken alapszik, vágyfokozók és egyéb audiovizuális technikák alkalmazását is magában foglalja. Zhang Hemin, a Wolong Természetvédelmi Terület igazgatója megvizsgálta az egy éve vendégséget élvező állatokat. Szerinte a szaporodás hiányának okát Tuan Tuan hím panda fiatalsága jelenti. A nőstény, Yuan Yuan már szült egy bocsot 2008-ban. Optimistán várják Yuan Yuan februári párzási időszakát.

Tuan Tuan és Yuan Yuan bár a két ország közötti barátságot hivatottak jelképezni, fogadtatásuk mégis ellentétes hatást váltott ki a taiwani lakosságból. A Demokratikus Haladó Párt hívei egyértelműen miniszterelnökük Kínának való behódolását látták az eseményben, azonban a volt elnök táborát megosztják az újonnan szárnyra kapott hírek, miszerint Chen Shui-bian, felesége, fia és menyé vesztegetés, sikkasztás, okirat hamisítás és pénzmosás vádja alatt áll. Az ajándékozás pozitív megítélésében osztozik azonban Jang Tai-shuen, a Taipeji Kínai Kulturális Egyetem politológusának álláspontja, mely szerint Ma elnök nem kapcsolja össze az óriáspandák érkezését a szuverenitással.³⁵ Ma úr ehelyett tőkét próbál kovácsolni a melegedő kapcsolatukból. A kutató még azt is hozzátette, hogy a kapcsolatok szorosabbra fűzése azért előnyös Taiwannak, hogy minél előbb kilábaljon a gazdasági válságból. Ennek érdekében mindent megtesznek, hogy jó partnerek legyenek Kína számára, így Tibet vallási vezetőjének, a Dalai Lámának a 2010-re tervezett látogatását visszautasították.

---

³⁵ Natalie Tso: China's Panda Diplomacy With Taiwan, Time, 2009. december 23.

IV. 3. Ausztrália, az új várományos

Ausztrália és Kína között a hetvenes évek végétől beszélhetünk diplomáciai kapcsolatokról. Innentől kezdődően mind gazdaságilag, mind kereskedelmileg mindkét ország profitált az egymással való kapcsolatból. Az egymás közötti kereskedelmük 1998-ban mintegy öt billió amerikai dollárra volt tehető. Kína exportjában túlnyomó részben textiltermékek, mechanikai és elektronikai cikkek, könnyűipari áruk szerepelnek, míg az ausztrálok vasat, ércet, gyapotot, gabonát, pamutot, cukrot hoznak be Kínába. A felmérések szerint Kína az ausztrál gyapjú legnagyobb felvásárlója. 2005 óta tárgyalnak a két ország közötti szabadkereskedelmi egyezményről. Az ausztrálok a Kínától való panda bérlésének igényét Kína és Ausztrália között kiegyenlítődni látszó kereskedelem szerves részének tartják.

A Kína és Ausztrália között meghúzódó feszültség feloldását nem egy egyezmény, vagy baráti kézfogás biztosította, hanem a pandadiplomácia. Kína 2007 szeptemberében Hu Jintao elnök személyében ígéretet tett John Howard ausztrál miniszterelnöknek, hogy egy pandapárt küld az Adelaide Állatkertnek, ahol tíz évig maradhatnak az állatok, tenyésztési kísérleti program keretében. Hu Jintao elnök kijelentette, hogy a pandák a két ország közötti barátságot hivatottak jelképezni. „Wang Wangot (szül.: 2005) és Fu Nit (szül.:2006) 2009. októberben a Wolong Természetvédelmi Parkban különítették el, és amikor önként kitörnek a karanténból, akkor állnak majd készen az otthonuk elhagyására”-mondta Li Desheng, a Wolongi Rezervátum helyettes vezetője.³⁶ Li előzetes látogatást tett az Adelaide Állatkertben, és véleménye szerint hamarosan megkezdheti a pandapár az ottani életét, azonban ennek pontos dátuma még a Kínai Állami Erdészeti Hivataltól függ. Az ajándékozás szándékáról szóló hírek épp egy kiélezett feszültséggel bíró ügy után érkeztek, miszerint a két ország kapcsolata eddig Canberrában befektetett kínai bányaművekre szóló állítólagos megszorításokról volt ismert. Ezt még alábbásni látszott az az esemény, amikor egy ausztrál bányaigazgatót letartóztattak Kínában. Ezenfelül Kína kifogásolta Ausztrália azon magatartását, amikor belépési engedélyt adott Rebiya Kadeer-nek, akiről feltételezhető, hogy a 2009. július 5-ei ujjur lázadások háttérfigurájaként szolgált.

Li tudósítása szerint a pandák új ausztrál otthona készen áll, és a hivatalos megnyitására 2009. december 13-án kerül sor. Az ünnepséget Quentin Bryce főkormányzó és Zhang Junsai, kínai

---

³⁶ Huang Zhiling: Panda diplomacy helps repair rift, China Daily, 2009. október 31.

nagykövet nyitja majd meg. Az Adelaide Állatkert több hónappal a pandák várható érkezésének időpontja előtt elküldte szakértőit a pandák természetes élőhelyére, hogy tanulmányozzák az állatokat természetes körülmények között. Fontos, hogy ez az első alkalom, amikor óriáspanda érkezik Ausztráliába. Hu Jinato szerint lényeges, hogy egy bilaterális kapcsolatban legyen melegség és vidámság is, amit a szeretnivaló élőlények ideiglenes ausztráliai időzése jelent. Adelaide Állatkert reméli, hogy ez az esemény fő turistalátványossággá teszi majd állatgyűjteményüket. Kevin Evans, az állatvédelemért felelős program igazgatója biztos benne, hogy az érkező pandák nagy vonzerőt fognak jelenteni. Ezenfelül borítékolja az új-zélandi turistákat és más országokból jövők érkezését is, akik képesek hatalmas távolságot megtenni azért, hogy óriáspandát láthassanak, mivel természetük annyira vonzó, és közel harminc éve az állatvédelem szimbólumai-erről később a WWF alfejezetben-.

IV. 4. Szingapúr

Kína által pandapár adományozására legutóbb 2009 novemberében került sor, és ezúttal Szingapúré lehetett a megtisztelés. A kijelentés Hu Jintao elnök szájából hangzott el, amikor a szingapúri elnökkel találkozott. A Szingapúri Vadvédelmi Terület kijelentése szerint a pandák várható érkezése 2011, egy évvel szingapúr-kínai kapcsolatok huszadik évfordulója után. A medvepár tíz évre marad majd az új otthonában, az újonnan épülő Safari folyó nevet kapó helyen.

Viszonzásul azt kérték az országtól, hogy az országban helyet kapó APEC³⁷ tárgyalássorozat ideje alatt "tisztítsák" meg az országot a Falun Gong gyakorlótól.

A Falun Gong mozgalom egy testet és szellemet ápoló, ősi kínai tanokra épülő lelki gyakorlat, mely a Buddha-iskolához tartozik. Nem vallás, hanem egy, - a napjaink életkörülményeihez igazodó, - elméletet és gyakorlatot egyaránt tartalmazó rendszer. Nincs vallási formája, nincsenek rituáléi, sem imádsága, sem kultusza. Tanításai az igazságosságon, jószívúségen és a tolerancián alapszik. Mentés mindenféle politikai ideológiától. Nem rendelkezik szervezett intézményrendszerrel és tisztségekkel. Minden tanfolyam és csoportos gyakorlat teljesen önkéntes és ingyenes. A mélyreható tanítás és roppant hatóereje rengeteg embert lenyűgözött Kínában. Üzenete nagyon gyorsan terjedt szájról-szájra. Igen rövid időn belül hetvenmillió ember kezdte gyakorolni. A Falun Gong az elmúlt években a tilalomig (1999. július) szerves része volt sok ázsiai ember életének ugyanúgy, mint pl. a Tajcsi. Minden reggel százak gyűltek össze a szabad ég alatt, hogy együtt végezhessék a gyakorlatokat.

Látszólag az ajándékozásra a Szingapúr-Kína kapcsolatának huszadik évfordulója alkalmából került sor. A huszonegy tagországgal rendelkező Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködés tárgyalásain a gazdasági válságból való kiútról, a kereskedelem liberalizálásáról, a klímavédelemről esett szó. Kínának figyelembe kellett volna vennie, hogy Szingapúrban a csúcstalálkozó előtt már lecsaptak az általuk vallási szektának titulált gyülekezetre, akik szerintük a kommunista rezsim ellen emelnek hangot. A szingapúri hatóságoknak nem volt szükségük a bátorításra, ugyanis fellépésük közel sem volt olyan nagy

---

³⁷ Az APEC ausztrál kezdeményezésre jött létre még 1989-ben. Célja a szabadkereskedelem előmozdítása. A résztvevő országok együttesen a világ lakosságának több mint 40 százalékát, illetve a Föld teljes össztermékének 54, s kereskedelmének 43 százalékát képviselik.

dolog, mint az ezért cserébe kapott puhaszőrű, ölelnivaló pandák. A világ számára eddig Szingapúr demokratikus ország képét festette. Amíg a delegáltakkal kesztyűs kézzel bánnak a tárgyaláson, addig másokkal kegyetlenül és megalázóan. Egy közrendi határozatban korábban kijelentették, hogy a rendőrségnek joga van minden demonstrációt feloszlatni. Ez előtt is hatalmukban volt ötnél több embert megfegyelmelni. Ezt az intézkedést most egyetlen egy személyre szűkítették. Így történt nemrég, hogy egy hetven éves járdán meditáló Falun Gong gyakorlót elhurcoltak a rendőrök. A mozgalom tagjainak egyértelműen tudtukra adták, hogy tartsák magukat távol Szingapúrtól a tárgyalások ideje alatt.

A nyugati országok egyre jobban kezdik felismerni a Fálun Gong kedvező hatásait. Több mint százmillióan és ötven országban gyakorolják a világban. Hatszáz tiszteletnyilvánítással és kitüntetéssel tisztelték meg a Fálun Gong-ot. Li hongzhi Mester az U.S.A.-ban négy államban díszpolgár és az Európa Parlament Sacharow-díjára javasolták 2001-ben. Ezen kívül Li Hongzhi Mestert már kétszer jelölték a Béke Nobel-díjra és 2001-ben is az első hét jelölt közé került.

V. Tudományos diplomácia

A világ tudományos együttműködése a jövő útja, a kipusztuló fajok megmentése érdekében elengedhetetlen az emberiség összefogása. Ennek nemzetközi megszervezését nevezzük tudományos diplomáciának.

A 80-as években Kínában elindult egy, az óriásmedvék védelmére irányuló kutatási program, aminek keretében kínai és a WWF (World Wide Fund) nevű nemzetközi szervezet külföldi tudósai együttes erővel dolgoznak a faj megmentésén. A WWF 1961-ben alapult meg olyan kiemelkedő egyéniségek kezdeményezésére, mint Sir Peter Scott, a híres sarkkutató fia. A szervezet a veszélyeztetett fajok védelmének céljából jött létre, aminek érdekében átfogó programokra van szükség. A szervezet emblémájának a kihalás szélén álló óriáspandát választotta. Ő volt az első természetvédelmi szervezet, amely Kínában kutatásokat folytatott. Munkája eddig sok sikert tudhat magáénak, ilyen eredmény például az óriáspanda megőrzésére irányuló tudományos program létrehozása, vagy egy több millió hektárnyi vizes élőhely védelem alá helyezése.

Míg a program kezdetekor a vadon élő óriáspandák száma csupán 1100 körül mozgott, addig a legutóbbi felmérés szerint közel ötszáz jószággal nőtt a populáció. A tudományos együttműködés sikerességét megalapozta a szakértők felismerése, miszerint az óriáspandák életben maradásának nem a tenyésztés, hanem az élőhelyük védelme a záloga. Ezért az útépitések és fakitermelések miatt szétaprózódott élőhelyeket zöld folyosókkal kellett összekötniük, így jöhetett létre egy rezervátumi hálózat. A legnagyobb veszélyt a rezervátum közelében lévő települések lakói jelentik, akik a fűtéshez szükséges tüzelőanyagukat többnyire a védett területekről szerzik be. A problémát felismerve, a kutatóprogram abban látta a megoldást, hogy támogatáson keresztül rávegye a lakosokat a trágyatüzelésű fűtőberendezések használatára. A kezdeményezés olyan sikeresnek bizonyult, hogy kormányzati szinten gondolkodnak a biogáz fűtés széleskörű terjesztésén.

Az óriáspanda tudományos együttműködésre alapozott ajándékozása teret ad a kínai szakértőknek az állatok más országokban való tanulmányozására. Így történt, hogy egy kínai szakértőnek, Hou Rongnak lehetősége nyílt az Atlantai Állatkertben tanulmányozni az ott

vendégeskedő pandapár életét. Feladata Lun Lun nőstény mesterséges megtermékenyítése és az állatok szaporodásának elősegítése volt. A fiatal szakértő munkásságának köszönhetően Lun Lun egy kölyöknek adott életet 2006-ban. Második alkalommal 2008-ban történt kísérlet Lun Lun újbóli mesterséges megtermékenyítésére, ez alkalommal amerikai szakértő beavatkozásával. Thaiföldön 2009 tavaszán született pandakölyök a mesterséges megtermékenyítés eredményeképpen. Hasonló kísérletek folynak Japánban kínai szakértők közreműködésével. Spanyolországban a Madridi Állatkert lakójától, Bing Xingtől a szakértők örökítőanyagot gyűjtöttek, amit később folyékony nitrogénben tárolva Kínába szállítottak. Ezt felhasználva 2009 nyarán Kínában megszületett az első egészséges bocs, ami a tudományos életben szenzációnak számított. Ez volt az első alkalom, hogy fagyasztott hímivarsejtekkel megtermékenyített panda egészséges utódot hozott a világra.

Kínában tartózkodásom ideje alatt lehetőségem nyílt a Wolongi Óriáspanda Rezervátum és Kutatóintézetben dolgozó nagy megbecsülésnek örvendő igazgatóhelyettes asszonnyal beszélgetni. A már előbb említett Hou Rong nagy szakértelemmel rendelkezik, külföldön végzett kutatásai eredményeit a Wolongi Rezervátum életének mindennapjaiban hasznosítja. A már említett mesterséges megtermékenyítés módszere mellett az ő nevéhez fűződik az óriáspanda génbank létrehozása.

-Hallottam, hogy amerikai gyakorlata idején sikereket ért el az óriáspandák reprodukciójának elősegítésében. Hogyan fogadták a mesterséges megtermékenyítéssel világra jött pandabocstot?

-Az amerikaiak nagyon szeretik az óriáspandákat. Nemzeti gyászként élték meg 1983-ban, amikor az újszülött bocs váratlanul három nap után meghalt. Az Atlantai Állatkertben született egészséges kölyök híre nagy boldogságot keltett a lakosság körében, közel két millióan szavaztak a bocs elnevezésére irányuló szavazáson.

- Kérem, meséljen magáról, mikor kezdett el dolgozni a Wolongi Kutatóintézetnél?

-A Szecsuáni Mezőgazdaságtudományi Egyetemen végeztem 1994-ben, ezután jelentkeztem a Wolongi Kutatóintézetben belül az óriáspanda reprodukciós részlegére. Célnak tekintem az óriáspandák szaporodásának elősegítését, az esetleges kudarc újabb lendületet ad más megoldások keresésére.

-Amikor a Kutatóintézetbe került, milyen volt az akkori kutatások minősége?

-Akkoriban a rezervátumban élő óriáspandák rettenetes egészségügyi állapotban voltak. Így lehetetlen volt elvárni tőlük, hogy sikerrel szaporodjanak. Akkoriban még nem tudtunk mesterséges megtermékenyítés technológiájával dolgozni, mert nem volt megfelelő tudásunk hozzá. 1996-ban mindössze két bocs született, de egyik sem élt tovább pár napnál. A

biológiailag érett óriáspandák mindegyike alultáplált volt, hullott a szőrük, krónikus hasmenésben szenvedtek, ez nem volt szerencsés a pázás szempontjából.

-Hogyan sikerült ezen az állapoton változtatniuk?

-Az 1996-os év sorsdöntő volt a rezervátum életében, amikor állami támogatásból megalapítottuk a pandaembrió laboratóriumot, ami a most látható létesítmény elődjeként szolgált. A szaporítással való foglalkozás teljesen új területet jelentett a számomra, tengerentúli orvostanhallgatóktól tanultam meg az ehhez szükséges alapismereteket. Szintén nekik köszönhetem, hogy életemben először állati embriót láthattam. A szükséges alapismeretek megszerzése után írtunk egy pályázatot, aminek megnyerésével hárommillió yuan (RMB) támogatásban részesültünk, amiből laboratóriumi felszereléseket vásároltunk. Ez nagymértékű fejlődést jelentett a munkánk számára.

-Milyen előrelépésekhez segített hozzá az új technológia?

-Elsősorban a hímivarsejtek fagyasztásának és felolvasztásának technológiájáról van szó, amiben rájöttünk, hogy a mélyhűtött spermiumok felolvasztása közben keletkezik egy olyan anyag, ami elpusztítja magát a spermiumot. Erre találtam nemrégiben megoldást új felszereléseinknek köszönhetően.

-Már említette, hogy a nemzetközi tapasztalatcserének sokat köszönhet, volt még erre példa a továbbiakban is?

-Igen, szinte minden évben találkozunk külföldi tudósokkal, kutatókkal. Saját elfogultságomból megemlíteném Dr. Jo Gayle Howard kutatóasszonyt, akit mélyen tisztelek munkabírása és magas tudása miatt. Neki köszönhetően fejlesztettük tovább a hímivarsejt fagyasztásának technikáját.

-Hogyan kell elképzelni a hímivarsejtgyűjtés folyamatát?

-Korábban a hímeket érzéstelenítettük és ez alatt egyre magasabbra kapcsolt feszültséggel ingereltük őket a mintaadásra. Ma már tudjuk, hogy ez a technika nem nevezhető állatbarátnak, ezért új módszert találtunk, amivel már csak alacsony feszültségű áram használata is elegendő.

-A mesterséges megtermékenyítéssel kapcsolatban eddig csak a hímekről volt szó, mondana pár szót a nőstényről is?

-A nőstényeknél a korábbi tudásunk szerint nem mindig tudtuk pontosan megállapítani a peteérésük idejét, nemrégiben azonban a Washingtoni Állatkertben használt módszert kezdtük bevezetni, miszerint vizeletmintát veszünk a nősténytől, és a hormonok tesztelése alapján állapítjuk meg a peteérés pontos időpontját.

- Említette, hogy a 90-es évek vége nem volt túl kedvező a sikeres szaporítás szempontjából, azóta mi minden változott?

-Ugrásszerű növekedést értünk el a születésszámokat illetően. Eddig a fogságban tartott óriáspandák harmada tüzelt, a megtermékenyített nőstények harmada hozott világra kölyköket, amiknek csak a harmada maradt életben. Ezt az arány sikerült több mint a duplájára növelnünk mind a három esetben. Míg 1987-től 1997-ig összesen ötven bocsunk született 34 alomból, addig 1997-től 2007-ig hetven kölyök jött világra, akik 48 alomból kerültek ki.

-Utolsó kérdésem, hogy a tavalyi szecsuaáni földrengés hogyan befolyásolta a munkájukat?

- Hosszú évekbe fog telni, amíg a rezervátum növényzete regenerálódik. Amint ez megtörténik, a kutatóállomásunkon nevelt kölyköket vissza fogjuk vezetni a természetbe. Addig is több felelősség hárul rám a munkámban.

VI. Utószó

Kínával kapcsolatban szinte nem lehet naprakésznek lenni, óriási gyorsasággal halad előre, és hatalmas kiterjedésének köszönhetően még egy ideig lesz lehetősége fejleszteni. Kinn tartózkodásom idején meglepett, hogy szinte az egyik napról a másikra dózerolnak le régi lakótelepeket, hogy helyükre modern irodaépületet építsenek.

Ugyanilyen sebesség jellemzi a külfölddel kialakított illetve kialakítandó kapcsolatait is. Kína a hidegháború után a multipolaritás külpolitikáját gyakorolja, azaz több-kínaiak meggyőződése szerint- egyformán erős hatalmi központtal próbálnak együttműködni, mint az Amerikai Egyesült Államok, az Európai Unió, Oroszország és Japán. Ezek mindegyikébe ajándékozott óriáspondát a kínai állam. Ezért feltételezhetően nem helytálló az amerikai „China basher”-nek nevezett tábor nézete, miszerint Kína veszélyforrás, aki világalomra törekszik. Nem ezt a tendenciát támasztja alá továbbra az sem, hogy Kína stratégiai partnerséget kötött Oroszországgal, Franciaországgal és az Egyesült Államokkal, Japánnal pedig egyre dinamikusabb együttműködésben vállal minél aktívabb szerepet.

Kína ellenséges megítélésével szemben léteznek az angol szakzsargonon élve „Panda hugger”-ek, akiket egyszerűen „pandarajongók”-nak lehetne fordítani. Ők felismerik, hogy Kína fontos piac, ezért mindinkább békés bilaterális kapcsolatok kialakításán munkálkodnak vele.

Más kérdés viszont Kína ázsiai térségbeli magatartása. A ciklikus történelemfelfogásukat alapul véve, van, aki úgy véli, hogy Kína vissza fog térni a térség uralkodói pozíciójához. Azonban jelenleg ennek a törekvésnek feltehetően nincsen táptalaja. Az egyre csökkenő energiaforrások miatt az integráció felé kacsingatnak, amiben a szabadkereskedelmi övezet kialakítása a céljuk. Mondhatjuk, hogy ez csupán csak gazdasági együttműködés. Eme lett Kína kimondhatatlanul szeretne megszabadulni a japán és amerikai befolyástól, eszerint kikerülhetetlen néven nevezni Kína térségbeli hegemoniára törekvésének lehetőségét, amit Japán még idejében észlelt és semlegesíteni próbál.

A közeljövőben nem lehet elzárkózni Kína esetleges terjeszkedési offenzívájának gondolatától, hiszen a már említett nyersanyagforrások apadása okot ad a hatalmas ország ellátását biztosító új lelőhelyek megszerzésére.

VII. Forrásjegyzék

Könyvek

- Dagmar Schratter, Regina Pfistermüller, Eveline Dunzl Herausgeber: Der Grosse Panda, Schönbrunner Tiergarten GesmbH, 2008.
- David Scott: The 'Chinese Century'? The Challenge to Global Order, Palgrave Macmillan, 2008.
- Dorothy Perkins: Encyclopedia of China: The Essential Reference to China, Its History and Culture, Roundtable Press Book, 2000.
- Ecsedy Ildikó: Nomádok és kereskedők Kína határain, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979.
- Étienne Balázs: Gazdaság és társadalom a régi Kínában, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1976.
- Gerald Chan: Chinese Perspectives on International Relations, Palgrave Macmillan, 1999.
- Henry Kissinger: Diplomácia, Panem-Grafo Budapest, 2008.
- Hugo de Burgh: Kína barát vagy ellenség? HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2007.
- J.Barrington-Johnson: The Story of London Zoo, Robert Hale Ltd, 2005.
- Jian Chen: Mao's China & The cold war, the University of North Carolina Press, 2003.
- Kuo-kang Shao: Zhou Enlai and the Foundations of Chinese Foreign Policy, Palgrave Macmillan, 1998.
- Marina Belozerskaya: The Medici Giraffe and other tales of exotic animals and power, Hachette Book Group, New York 2009.
- Paul Kennedy: A nagyhatalmak tündöklése és bukása, Budapest, Akadémia Kiadó, 1992.
- Pauline Kerr, Stuart Harris, Qin Yaqing: China's „New” Diplomacy, Tactical or Fundamental Change? , Palgrave Macmillan, 2008.
- Polonyi Péter: Kína története, Kozmosz, 1988.
- Roderick MacFarquhar, John K. Fairbank: The Cambridge History of China Volume 14, The People's Republic Part 1, The Emergence of Revolutionary China, 1949–1965 , Cambridge University Press, 1995.
- Silvio A. Bedini: The Pope's Elephant, Penguin Group USA, 2000.
- Theresa Greenaway: Amazing Bears, Dorling Kindersley Limited, London, 1992.
- Wolfgang Hirn: Kína a nagy falat, HVG Kiadói Rt., Budapest, 2006.

Kiadványok, tanulmányok

- Baowei Zhang, Ming Li, Zejun Zhang, Benoît Goossens, Lifeng Zhu, Shanning Zhang, Jinchu Hu, Michael W. Bruford, Fuwen Wei: Genetic Viability and Population History of the Giant Panda, Putting an End to the “Evolutionary Dead End”?. Oxford Journals, 2007. május 15.
- Chong-Pin Lin: China’s Emerging Grand Strategy, 2006.
- Ministry of Foreign Affairs of Japan: Diplomatic Bluebook, 2008.
- Quan Hexiu: The Two Systems of Diplomacy of Late Qing China External Relationship, Modernization and Transitional Phase, Journal of Northeast Asian History Volume 5, number 1, 2008.
- S.M. Bexell: Conservation Education and Community Pride as a Tool for Protecting Mamize Nature Reserve, Sichuan Province, China, IZE Journal, Nr. 44., 2008.
- WWF Focus: Giant Panda Numbers Are Up, Volume 26, Number 5, 2008.
- WWF Focus: WWF Traveler Recalls China Earthquake. Volume 30, Number 5, 2008.
- WWF Species fact sheet: Giant Pandas, Switzerland, 2006.

Cikkek

- Du Guodong: Giant Pandas envoys of friendship in 30 years of China-U.S. relations, Xinhua News Agency, 2009. január 2.
- F.W. Mote: A középkori Kína (Obrusánszky Borbála), Klió történelmi szemlészó folyóirat, Klió alapítvány, 11. évfolyam, 2002/3.
- Huang Zhiling: Panda diplomacy helps repair rift, China Daily, 2009. október 31.
- Julie Carpenter: Panda-monium, The Daily Express, 2009.
- Kate McGeown: China’s panda ambassadors, BBC News, May, 2005.
- Luyuying: Beijing Begins to Promote Panda Culture, CRI, 2006.
- Natalie Tso: China's Panda Diplomacy With Taiwan, Time, 2009. december 23.
- Simon Osborne: Hands off the pandas, The Independent, London, 2009. szeptember 23.
- Sueo Sudo: Japan’s ASEAN policy: reactive or proactive in the face of a rising China in East Asia?,
- Susan Turner: Russia, China and a multipolar world order: the danger in the undefined, Asian Perspective, 2009/1.

Internetes források

- http://www.guoxue.com/shibu/24shi/beishi/beis_094.htm Letöltés ideje: 2009. október 12.
- Godman Sachs: Dreaming with BRICs: The Path to 2050
<http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/brics-dream.html> Letöltés ideje: 2009. november 15.
- Japán Külügyminisztérium honlapja:
<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2001/chap1-d.html#3> Letöltés ideje: 2009. október 27.
- China Digital Times: Letöltés ideje: 2009. november 11.
<http://chinadigitaltimes.net/china/panda-diplomacy/>
- http://www.chinadaily.com.cn/world/2009-11/26/content_9059936.htm
- http://www.chinadaily.com.cn/china/2009-03/06/content_7548931.htm
- http://www.chinadaily.com.cn/language_tips/cdaudio/2008-10/13/content_7100149.htm
- http://www.chinadaily.com.cn/cndy/2009-02/18/content_7486180.htm
- Kínai Nemzetközi Rádió magyar nyelvű adása: Letöltés ideje: 2009. november 3.
<http://hungarian.cri.cn/261/2009/12/06/2s118570.htm>
- <http://hungarian.cri.cn/1/2008/11/11/2s102022.htm>
- <http://hungarian.cri.cn/1/2006/12/20/2@62937.htm>
- <http://hungarian.cri.cn/1/2006/11/22/2@60699.htm>
- <http://hungarian.cri.cn/101/2008/03/21/2@89679.htm>
- <http://hungarian.cri.cn/1/2004/06/16/2@13820.htm>

BUDAPESTI GAZDASÁGI FŐISKOLA
KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI KAR
NEMZETKÖZI KOMMUNIKÁCIÓ SZAK

Nappali tagozat

Távol-Keleti Interkulturális Menedzsment szakirány

SZINOPSZIS

Készítette: Kovács Orsolya Gabriella

Budapest,2009.

Szakedolgozatom címe a Pandadiplomácia, Kína diplomáciája az óriáspandák jegyében, ami Kína egy nem újszerű diplomáciai eszközéről, a nemzeti kincsének tartott óriáspandák más országoknak történő ajándékozásáról szól.

A dolgozatom az ajándékozási folyamat két szakaszával foglalkozik, az állami és a tudományos-kutatási célokat szolgáló ajándékozásokkal. Az óriáspanda zseniális választás annak érdekében, hogy Kína a számára stratégiaileg fontos országokkal megerősítse külkapcsolatait, mert veszélyeztetettségéből adódóan felbecsülhetetlen értéket képvisel, békés természetével pedig hamar rokonszenvet vált ki az emberekből. Kína „felhasználja” az óriáspandát arra, hogy más államokat Kína békés szándékairól biztosítsa. Kína taktikája bevált, az Egyesült Államok „panda-lázban” ég, újonnan pedig Kanada jelentette be igényét egy pár bambuszmedvére. A régóta konfliktussal teli Japán-Kína viszonyban enyhülést ad az óriáspandák által létrehozott kapocs, ami a hagyományos diplomáciával felerősítve ugrásszerű javulást eredményez a két ország egymáshoz való viszonyulásában.

A 90-es évektől törvényben szabályozzák az óriáspanda országhatáron túli utazását, melynek értelmében tízéves időtartamra, bérleti díj ellenében és kizárólag kutatási célokra ajándékozható a jószág. Ebben a kezdeményezésben észrevehető a természetért érzett felelősség, ami még inkább megnöveli az ajándék eszmei értékét. A világ tudományos együttműködése a jövő útja, a kipusztuló fajok megmentése érdekében elengedhetetlen az emberiség összefogása. Az egykor állami ajándékként használt állat ma tudományos diplomáciai feladatot tölt be, nemzetközi téren sokat haladtak előre az óriáspanda faj kipusztulásának megakadályozásában.

Kína az alvó óriás szerepét levetkőzve igen aktív külpolitikát követ, a hidegháború után szilárdan hisz egy multipoláris világban, aminek egyenrangú hatalmaival a jó viszony kialakítására és ápolására törekszik. Az ázsiai térségben is feltehetően az együttműködésre törekszik, de nem szabad elzárkózni attól a gondolattól sem, hogy Kína a jövőben esetleg hegemoniára tör, ami más területek felé terjeszkedésének alapjául szolgálna.